

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI

Systemy trestní justice v Evropě a Severní Americe

SLOVINSKO

Autoři:

Katja G. Šugman

Matjaž Jager

Nina Peršak

Katja Filipčič

Překlad: Agentura PYLON

Tento text nemá charakter oficiálního překladu, neprošel jazykovou korekturou
a je určen pro studijní účely

Neprodejné

Praha 2005

ISBN 80-7338-037-4

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci

**Český překlad vychází s laskavým svolením vydavatele publikace
European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with
The United Nations – HEUNI
Helsinki, Finland,
<http://www.vn.fi/om/heuni>**

Přeloženo z anglického originálu Criminal Justice Systems in Europe and North America :
Slovenia / Katja G. Šugman, Matjaž Jager, Nina Peršak, Katja Filipčič. – Helsinky : HEUNI,
2004. – 82 s.
ISBN 952-5333-21-3

Obsah

1.	Demografické údaje (Jager)	
2.	Trestní zákony (Jager)	
	2.1 Stručná historie slovinského trestního zákona	
	2.2 Úřední jazyk a překlady trestního zákona	
	2.3 Další právní předpisy obsahující skutkové podstaty trestných činů	
3.	Trestněprocesní předpisy (Šugman)	
	3.1 Stručná historie trestního řádu	
	3.2 Úřední jazyk a překlady trestního řádu	
	3.3 Další právní předpisy obsahující ustanovení o trestním řízení	
	3.4 Zvláštní řízení ve věcech mladistvých pachatelů	
4.	Systém soudů a prosazování trestní justice (Šugman)	
	4.1 Stručná historie právní úpravy organizace soudního systému	
	4.2 Úřední jazyk a překlady	
	4.3 Právní předpisy upravující organizaci policie, advokacie, vězeňství a probační služby	
5.	Základní principy trestního práva (Jager)	
	5.1 Základní principy slovinského trestního práva hmotného	
	5.2 Kategorie trestných činů	
	5.3 Mladiství a dospělí pachatelé	
	5.4 Objektivní trestní odpovědnost v trestním zákoně	
	5.5 Objektivní trestní odpovědnost mimo trestní zákon	
	5.6 Trestní odpovědnost právnických osob	
	5.7 Okolnosti vylučující protiprávnost	
	5.8 Promlčení trestního stíhání	
	5.9 Struktura trestního zákona	
	5.10 Skutkové podstaty vybraných trestných činů	
6.	Organizace vyšetřování a trestního řízení (Šugman)	
	6.1 Obecné otázky	
	6.2 Zvláštní otázky	
	6.3 Organizace odhalování a vyšetřování trestných činů	
	6.4 Organizace úřadu státního zástupce	

	6.5 Organizace soudnictví
	6.6 Advokacie a obhajoba
	6.7 Postavení oběti
7.	Trestání a systém trestů (Filipčíř)
	7.1 Druhy sankcí podle trestního zákona (Jager)
	7.2 Rozdělení sankcí podle koncepčního pojetí
	7.3 Zvláštní sankce pro mladistvé
	7.4 Zvláštní sankce pro státní úředníky a příslušníky ozbrojených složek
	7.5 Specifické druhy sankcí
	7.6 Přeměna peněžitého trestu na trest odnětí svobody
	7.7 Opatření vůči dospělým pachatelům
	7.8 Obecná ustanovení o ukládání trestu
	7.9 Zvláštní sankce či opatření stanovené za určité delikty (Peršak)
8.	Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, probace (Peršak)
	8.1 Základní ustanovení
	8.2 Předpoklady
	8.3 Trest odložený pouze zčásti
	8.4 Připojené obecné či zvláštní podmínky
	8.5 Dohled nad plněním podmínek
	8.6 Řízení po porušení podmínek a právní důsledky
	8.7 Sociální služby a systém trestní justice
	8.8 Úloha dobrovolníků
9.	Vězeňský systém a postpenitenciární péče (Peršak)
	9.1 Organizace vězeňského systému
	9.2 Podmíněné propuštění (parole), udílení milosti a postpenitenciární péče
10.	Plány reformy (Peršak)
	10.1 Nejvíce diskutované reformní kroky
	10.2 Trend k ukládání trestů nespojených s odnětím svobody
	10.3 Zpříšňování postihu určitých druhů trestných činů
	10.4 Zvyšování podpory obětem trestných činů
11.	Statistika a výsledky výzkumu o kriminalitě a trestní justici
12.	Bibliografie

1. Demografické údaje

Podle sčítání lidu z roku 2002 činil celkový počet obyvatel Slovinska téměř dva miliony, přesně 1 964 919 osob. Věková hranice trestní odpovědnosti je 14 let. Uvedená hranice je absolutní a soudy nemají v této otázce žádnou diskreční pravomoc související s okolnostmi konkrétního případu. Celkový počet obyvatel, kteří v roce 2002 dosáhli alespoň této minimální věkové hranice, činil 1 661 867 osob. Věková hranice dosažení plné trestní odpovědnosti dospělých je 18 let. Podle sčítání lidu z roku 2002 bylo v zemi 1 559 159 osob, které již tohoto věku dosáhly. Počet osob nenarozených ve Slovinsku (tj. z právního hlediska cizinců), žijících na jeho území, činil v prosinci 2002 celkem 44 693. Mezi těmito cizími státními příslušníky byli nejvíce zastoupeni občané Bosny a Hercegoviny, Srbska a Černé Hory, Chorvatska a Makedonie. Celkový počet obyvatel žijících na území měst v roce 2002 činil 997 772. Pro statistické účely je „území města“ definováno čtyřmi kritérii, z nichž dosažení 3000 a více obyvatel je základním formálním měřítkem. V roce 2002 bylo ve Slovinsku zaměstnáno celkem 922 000 osob. Podíl mužů v populaci, která byla v roce 2002 zaměstnána, tvořil 54 %. Míra nezaměstnanosti v roce 2002 dosáhla 5,9 %.

2. Trestní zákony

2.1 *Stručná historie slovinského trestního zákona*

Platný slovinský trestní zákon (dále též zkráceně „TZ“)¹ byl přijat v říjnu 1994 a nabyl účinnosti 1. ledna 1995. Od roku 1995 byl dvakrát novelizován, v březnu 1999 a v dubnu 2004. Tyto novely byly z velké části důsledkem nutnosti uvést slovinskou legislativu do souladu s *acquis communautaire* Evropské unie a s mezinárodním trestním právem.

Slovinská republika se stala nezávislým státem po rozpadu Socialistické federativní republiky Jugoslávie v roce 1991. Až do roku 1918 bylo Slovinsko součástí Rakousko-Uherské monarchie.² V té době platil rakouský trestní zákon z roku 1852. Po rozpadu habsburské monarchie byl 29. října 1918 vyhlášen stát Slovinců, Chorvatů a Srbů. Přibližně o měsíc později, 1. prosince 1918, bylo v Bělehradě vyhlášeno spojení státu se Srbským královstvím. Nový stát byl nazván Královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců.

Až do přijetí jednotného trestního zákona v roce 1929 mělo nové království šest oddělených právních oblastí trestní justice. Na území Slovinska (stejně jako v Dalmácii) stále platil původní rakouský trestní zákon z roku 1852, byť ve znění pozdějších novel. Vedle toho byla platnost hlav IX a X srbského trestního zákona rozšířena na celé území státu, a stejně tak bylo jednotné trestní právo vojenské. Taktéž některé související předpisy platily v celé zemi, zejména zákon o ochraně veřejné bezpečnosti a pořádku v zemi z roku 1921.

Dne 6. ledna 1929 zavedl král Aleksander Karadjordjevič diktaturu. Kromě jiného přejmenoval stát na Jugoslávské království. Nový jednotný trestní zákon Jugoslávského království byl přijat 27. ledna 1929. Účinnosti nabyt dne 1. ledna 1930. Ve své době byl trestní zákon z roku 1929 moderním právním předpisem, vypracovaným pod vlivem eklektické školy.

V dubnu 1941 bylo Jugoslávské království napadeno a následně okupováno ozbrojenými silami Osy. Současné území Slovinska bylo okupováno Německem, Itálií a

¹ Sbirka zákonů Slovinské republiky (dále SbZ), 63/94, 70/94, 23/99, 40/04.

Maďarskem. Tři okupační mocnosti připojily okupovaná území ke svým státním útvarům a podřídily je svým právním řádům, včetně trestního práva. Ovšem krátce nato vypukl slovinský národní odboj (*narodnoosvobodilna borba*) a v průběhu období ozbrojeného odporu (společně s celojugoslávským hnutím odporu) byly postupně vytvořeny nové státní instituce a alternativní právní řád.

Například v září 1941 vydal Slovinský národní osvobozenecský výbor, nejvyšší orgán národního odboje, Dekret o ochraně slovinského národa a jeho hnutí za osvobození a sjednocení. Tento právní dokument představoval první normu trestního práva hmotného vydanou během boje proti okupačním mocnostem ve Slovinsku a v celé Jugoslávii vůbec.

Uvedený dekret, společně s Dekretem o válečných soudech, vydaným v květnu 1944 Ústředním velitelstvím osvobozenecského hnutí ve Slovinsku, představuje nejvýznamnější písemný pramen slovinského trestního práva z období války. Dekret o válečných soudech obsahoval ustanovení o organizaci válečných soudů, o trestním řízení, o skutkových podstatách některých trestných činů, o trestech, o bezpečnostních opatřeních, a také o výkonu rozhodnutí.

S blížícím se koncem války, v únoru 1945, vydal protifašistický Parlament národního osvobození Jugoslávie, jako nejvyšší zákonodárný orgán nové Jugoslávie Dekret o neplatnosti právních předpisů vydaných před 6. dubnem 1944 a během nepřátelské okupace. Později, v říjnu 1946, byl uvedený dekret přijat jako zákon. Tento dekret (zákon) pragmaticky umožňoval použití předválečných právních předpisů, pokud nebyly v rozporu s právním řádem nového státu (tehdy nazývaného Federální lidová republika Jugoslávie). Tímto způsobem mohly být zpočátku používány předválečné trestní předpisy různého druhu. Bezprostředně po válce byla rovněž vydána řada právních předpisů obsahujících skutkové podstaty zvláštních trestných činů a jiné prvky trestního práva hmotného i procesního. Nicméně se ještě nejednalo o ucelenou úpravu trestního práva.

Snaha o vytvoření uceleného trestního zákona byla pozvolná. V prosinci 1947 vydal Federální parlament pouze obecnou část. Tato obecná část byla vytvořena pod výrazným

² Tento krátký historický exkurs vychází z následujících pramenů: Dolenc, M., Maklecov, A.: *Sistem celokupnega kazenskega prava kraljevine Jugoslavije*, Tiskovna zadruga, Ljubljana, 1934, a Bavcon, L., Šelih, A., Filipičič, K., Jakulin, V., Korošec, D.: *Kazensko pravo, splošni del*, Uradni list RS, Ljubljana, 2003.

vlivem doktríny sovětského trestního práva. Brzy však Titovy neshody se Stalinem a celým východním blokem vyústily v odklon od sovětského modelu trestního práva. Nový trestní zákon, pokládaný ve své době za moderní a komplexní, byl přijat v roce 1951. Brzy byl následován novým trestním řádem, a to v roce 1953.

Trestní zákon z roku 1951 platil 21 let a byl několikrát novelizován. Nejvýrazněji tomu bylo v roce 1959 pod silným vlivem myšlenek nového hnutí sociální obrany.

Nová federální Ústava z roku 1974 posílila federativní systém a zavedla rozdělení zákonodárné pravomoci v oblasti trestního práva hmotného mezi federaci a jednotlivé republiky (a dvě autonomní oblasti). Trestní řád zůstal ve federální působnosti a byl, v souladu s novou Ústavou, přijat v roce 1977. Podle Ústavy z roku 1974 zůstaly v působnosti federace celá obecná část a některé hlavy zvláštní části (trestné činy proti státu, proti mezinárodnímu právu, proti ozbrojeným silám a podobně). Nicméně většinu zvláštní části si upravily samy jednotlivé republiky. Na základě uvedeného ústavního zmocnění vydal Parlament Slovinské republiky svůj první trestní zákon v roce 1977. Tento trestní zákon byl v mnoha ohledech odlišný od trestních zákonů ostatních republik. Odlišnosti se dokonce ještě prohloubily po slovinských novelách trestního zákona v letech 1984 a 1989, inspirovaných myšlenkami demokratičtějšího a humánnějšího trestního práva.

V roce 1991 se Jugoslávie rozpadla a vznikla nezávislá Slovinská republika. V témže roce byla přijata nová Ústava. Současný trestní zákon a trestní řád, navržené v souladu s novou Ústavou, byly schváleny v září 1994 a nabyly účinnosti dne 1. ledna 1995.

2.2 *Úřední jazyk a překlady trestního zákona*

Úředním jazykem trestního zákona a trestního řádu je slovinština. Trestní zákon byl v poslední době přeložen do dvou cizích jazyků: do italštiny (*Il Codice Penale Sloveno*, Cedam, Padova, 1998, překlad Ljubo Bavcon, Zvonko Fišer) a do francouzštiny (*Code Criminel Slovene*, Editions Cujas, Paris, zatím nevydáno, překlad Ivanka Sket).

2.3 Další právní předpisy obsahující skutkové podstaty trestných činů

V zájmu zachování nejvyšší možné míry ucelenosti hmotněprávních ustanovení jsou prakticky všechny skutkové podstaty v současnosti obsaženy v trestním zákoně. Obecná část trestního zákona nicméně připouští možnost, aby skutkové podstaty trestných činů obsahovaly i jiné zákony. Dosud jediným takovým případem je skutková podstata trestného činu uvedená v zákoně o transformaci a privatizaci právnických osob ve vlastnictví Slovinské rozvojové agentury.³ Za tento trestný čin se pokládají určité skutky spáchané v průběhu privatizace majetku ve vlastnictví státu či „společenského jmění“. S výjimkou tohoto případu jsou veškeré ostatní trestné činy definovány v trestním zákoně.

3. Trestněprocesní předpisy

3.1 Stručná historie trestního řádu

Současný trestní řád (dále též zkráceně „TŘ“), který je prvním trestním řádem Slovinska po rozpadu bývalé Jugoslávie, byl přijat Národním shromážděním Slovinské republiky v září 1994. Dosud byl novelizován čtyřikrát,⁴ z čehož nejvýznamnější novely jsou z října 1998, prosince 2001 a června 2003. Přes významné změny zachovává současný TŘ z velké části strukturu jugoslávského trestního řádu z roku 1967.

První trestní řád po druhé světové válce byl přijat v roce 1948. Držel se modelu sovětského práva, kdy hlavní roli při vyšetřování v přípravném řízení měla policie, a trestní řízení probíhalo téměř celé na základě inkvizičního principu. Ovšem brzy po roztržce se Sovětským svazem (1951) nabyt v roce 1953 účinnosti nový trestní řád, který přinesl smíšený typ trestního řízení. Zavedl (znovu, jako již dříve TŘ z roku 1929) institut vyšetřujícího soudce (*juge d'instruction*), omezující pravomoc úředníků ministerstva vnitra v přípravném řízení. Ve stadiu řízení před soudem získal obžalovaný určitá procesní oprávnění, jako například právo odmítnout výpověď a právo na obhájce. Byla zavedena dokonce určitá pravidla vyloučení nezákonně získaných důkazů.

Nejdůležitější a nejvíce demokratizační změnou v historii jugoslávské právní úpravy, posilující odklon od smíšeně inkvizičního systému k systému více zdůrazňujícímu adversární prvky, byla novela z roku 1967. Jednalo se také o poslední teoreticky koherentní model trestního řízení, jehož základní struktura je dosud patrná v současném slovinském trestním řízení. Byl zaveden striktně obžalovací princip zahájení trestního stíhání. Státní zástupce byl vázán zásadou legality a soudní systém byl ovládán inkvizičním principem (hledání objektivní pravdy).

Základním (a přetrvávajícím) cílem bylo snížit roli policie ve formálním trestním procesu, tzv. „separační doktrína“. Přípravné řízení a soudní stadium trestního řízení byly odděleny. *Dominus litis* neformálního postupu v přípravném řízení byla v souladu s doktrínou policie, zatímco formální soudní stadium (včetně fáze vyšetřování) bylo prováděno výhradně

³ SbZ SR 30/98, 67/98, 72/98, 12/99, 16/99, 50/99, 6/00, 12/01, 79/01.

pracovníky justice. Přípravné řízení *nebylo* pokládáno za součást formálního (justičního) procesu, takže policie mohla vyšetřovat „neformálně“ (bez formálních omezení). Tato slabina byla vyvážena poměrně přísnými pravidly vyloučení nezákonně získaných důkazů: většina důkazů získaných policií neformálním způsobem nebyla ve stadiu vyšetřování použitelná. Významným důsledkem uvedené doktríny bylo, že obviněný mohl uplatnit veškerá svá procesní práva až od okamžiku zahájení justičního stadia (což bylo obvykle při zahájení vyšetřování). Řízení před soudem probíhalo na základě adversárního modelu. Poslední jugoslávský trestní řád z roku 1977 přinesl pouze několik drobných změn.

3.2 *Úřední jazyk a překlady trestního řádu*

Úředním jazykem trestního řádu je slovinština. Žádné oficiální překlady nebyly vypracovány.

3.3 *Další právní předpisy obsahující ustanovení o trestním řízení*

Kromě trestního řádu je nejvýznamnějším právním předpisem, obsahujícím ustanovení o trestním řízení, Ústava Slovinské republiky.⁵ Slovinsko je také vázáno mezinárodními úmluvami (jako např. Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách, a Deklarace lidských práv OSN), jež jsou podle článku 8 slovinské Ústavy součástí vnitrostátního práva. Problematika přestupků je pokládána za součást trestního práva v širším smyslu. Zákon o přestupcích je tedy právním předpisem obsahujícím trestněprávní a trestněprocesní ustanovení (§ 58 – § 224).⁶ Řízení o přestupcích je poněkud jednodušší. Několik ustanovení týkajících se trestního řízení je též obsaženo v zákoně proti praní špinavých peněz⁷, a v zákoně o odpovědnosti právnických osob za trestné činy.⁸ Zákon o evropském zatýkacím rozkazu⁹ upravuje řízení o vydání evropského zatýkacího rozkazu, řízení o předávání obviněných a odsouzených mezi Slovinskou republikou a ostatními členskými státy EU, a průvoz obviněných a odsouzených mezi členskými státy EU přes území

⁴ Sbirka zákonů SR (SbZ) 63/94, 72/98, 6/99, 66/00, 111/2001 a 56/03.

⁵ SbZ 33-1409/91.

⁶ SbZ 25/83, 42/85, 47/87, 5/90, 10/91.

⁷ SbZ 36/94.

⁸ SbZ 59/99.

⁹ SbZ 37/2004.

Slovinské republiky (§ 1). Zákon předvídá subsidiární použití trestního řádu na všechny otázky, jež jím nejsou výslovně upraveny.

3.4 Zvláštní řízení ve věcech mladistvých pachatelů

Ustanovení upravující zvláštní trestní řízení s mladistvými pachateli jsou obsažena v trestním řádu (§ 451 - § 490). Tato ustanovení se použijí na osoby, které spáchaly trestný čin jako mladistvé (tj. mezi čtrnácti a osmnácti lety) a v době řízení nedovršily 21 rok věku. Řízení probíhá před senátem složeným ze tří osob: jednoho soudce specializovaného na mladistvé pachatele a dvou přísedících ustanovených na základě svých zkušeností s výchovou mladistvých.

Kromě všech práv náležejících dospělému pachateli má mladistvý ještě některá zvláštní práva, jež mají snížit možný nepříznivý účinek řízení na jeho vývoj. Mladistvý nesmí být souzen v nepřítomnosti. Trestní řízení s ním probíhá vždy odděleně podle zvláštních pravidel pro mladistvé. Orgány činné v trestním řízení musejí jednat s ohledem na citlivost a osobnostní charakteristiku mladistvého, a na stupeň jeho duševního vývoje. Řízení se účastní orgán sociální péče s právem seznámit se s případem, být přítomen soudnímu jednání a podávat v průběhu řízení návrhy. V případě trestných činů s horní hranicí trestní sazby do tří let odnětí svobody může státní zástupce rozhodnout o nestíhání mladistvého, pokud dojde k závěru, že s ohledem na všechny okolnosti by trestní řízení bylo nepřiměřené. Ani část řízení či rozsudku nesmí být zveřejněna v médiích bez souhlasu soudu.

Trestní řízení ve věcech mladistvých pachatelů začíná stadiem přípravného řízení, jež může být zahájeno pouze na návrh státního zástupce. Návrh se podává soudci pro mladistvé. Soudce musí nejprve zjistit skutkové okolnosti a získat důkazy, aby mohl rozhodnout, zda existují dostatečné důvody pro řízení. Dále musí soudce zjistit veškeré skutečnosti nezbytné pro posouzení duševního a osobnostního vývoje mladistvého a jeho životních poměrů. Je-li to nezbytné, mladistvý může být vyslechnut za přítomnosti osoby kvalifikované v oblasti výchovy mládeže. Ve výjimečných případech může soudce nařídit vzetí mladistvého obviněného do vazby, ovšem mladistvý musí být umístěn odděleně od dospělých obviněných. Na konci přípravného řízení je spis předložen státnímu zástupci k rozhodnutí, zda podat obžalobu nebo věc odložit. Soudní senát věc rozhoduje v neveřejném zasedání či v hlavním líčení, v závislosti na přísnošti trestu navrhaného státním zástupcem. Zasedání i hlavní

líčení se vždy koná bez účasti veřejnosti. Ostatní pravidla řízení či opravných prostředků jsou shodná jako v případě řízení ve věcech dospělých pachatelů.

4. Systém soudů a prosazování trestní justice

4.1 *Stručná historie právní úpravy organizace soudního systému*

Soudní systém je upraven Ústavou a zvláštními zákony o soudnictví: zákonem o soudech (základní právní předpis, přijatý v roce 1994, který vytvořil základy pro reorganizaci soudního systému v roce 1995), zákonem o justiční službě, a zákonem o Ústavním soudu (pro podrobnosti viz dále bod 6.5).

4.2 *Úřední jazyk a překlady*

Úředním jazykem všech zákonů je slovinština. Pouze zákon o Ústavním soudu byl přeložen do angličtiny.

4.3 *Právní předpisy upravující organizaci policie, advokacie, vězeňství a probační služby*

Právní základ činnosti policie¹⁰ je uveden v zákoně o policii.¹¹ Zákon o realizaci trestních sankcí¹² upravuje výkon trestních sankcí. Zákon o advokátech¹³ upravuje výkon a organizaci advokacie.

¹⁰ Přijetím nového zákona o policii (v roce 1998) nahradil termín „policie“ dřívější výraz „policejní úředníci vnitra“, který lze stále nalézt v TR.

¹¹ SbZ 49/98.

¹² SbZ 22-973/2000.

¹³ SbZ 18-817/93 a 24-1465/96.

5. Základní principy trestního práva

5.1 Základní principy slovinského trestního práva hmotného

Zásada legitimacy a zásada subsidiarity represe znamenají, že represivní prostředky trestního práva – nejzazší nástroj, který může společnost uplatnit – mohou být použity pouze tehdy, je-li to odůvodněno v rámci úcty k základním lidským právům a jejich ochraně. Podle těchto zásad mají být represivní prostředky trestního práva používány výjimečně, tj. jako *ultima ratio*. Uvedené zásady se odrážejí především v řadě ustanovení Ústavy, prohlašujících Slovinsko demokratickým právním státem založeným na respektování lidských práv a svobod a jejich ochraně. Zásadami legitimacy a subsidiarity trestní represe je zákonodárce vázán při tvorbě zvláštních ustanovení trestního práva. Zavazují rovněž nejrůznější instituce a orgány systému trestní justice v tom směru, že představují obecný návod pro aplikaci trestního práva. Na úrovni trestního zákona jsou tyto zásady vyjádřeny v § 2 nazvaném „Důvody trestní represe a její meze“: „Definování trestných činů a ukládání trestů je odůvodněno pouze tehdy, pokud ochrana lidského života a dalších základních hodnot nemůže být zajištěna jinak, a pouze v tomto rozsahu.“

Zásada legality (či *nullum crimen nulla poena sine lege previa et certa*) je jako jeden ze základních principů moderního trestního práva zaručena jak na ústavní úrovni, tak trestním zákonem. Ustanovení § 1 TZ stanoví, že: „Trest ani jiná trestní sankce nemohou být uloženy za spáchání činu, který nebyl jako trestný čin označen v zákoně platném v době jeho spáchání, a za který nebyla v zákoně stanovena taková sankce“.

Zásada humanity vyjadřuje respekt ke vrozené lidské důstojnosti a má zajistit její zachování (v nejvyšší možné míře) na úrovni trestního práva hmotného i v rámci trestního řízení. Vztahuje se k ní řada ustanovení Ústavy, jako článek 17 (zákaz trestu smrti), článek 18 (zákaz mučení), článek 21 (respektování lidské osobnosti a důstojnosti jedince v trestním i jiném řízení, při zbavení osobní svobody a při výkonu trestu), a článek 34 (právo na osobní důstojnost a bezpečí).

Na úrovni trestního práva hmotného se zásada humanity odráží především v oblasti trestních sankcí (tj. v rámci ustanovení o rozhodování o trestu a o jeho ukládání). Dále je tato

zásada vyjádřena v ustanoveních o výkonu trestních sankcí. Například § 108 trestního zákona stanoví, že: „S pachateli se zachází lidsky a s ohledem na jejich vrozenou lidskou důstojnost a fyzickou i duševní integritu“. Dále jsou zakázány nepřiměřené způsoby zacházení. Hodnoty chráněné touto zásadou jsou rovněž vyjádřeny v ustanoveních o podstatě a trvání právních důsledků odsouzení a jeho zahlazení na poskytování údajů z rejstříku trestů (§ 99 - § 105 trestního zákona).

Zásada objektivní odpovědnosti či odpovědnosti za zavinění (nullum crimen sine culpa) odráží základní pravidlo, podle něhož k odsouzení osoby nestačí, že se dopustila zakázaného jednání (*actus reus*), ale musí za něj být též trestně odpovědná. Pachatel je trestně odpovědný, pokud je příčetný a jednání se dopustil úmyslně či z nedbalosti (*mens rea*). To vylučuje možnost objektivní odpovědnosti či kolektivní odpovědnosti, jež nejsou součástí slovinského trestního práva.

Zásada individualizace trestních sankcí vyžaduje, aby uložená sankce odpovídala závažnosti trestného činu, míře trestní odpovědnosti pachatele a jeho osobnosti (s ohledem na účel sankce). Individualizace sankcí se uplatňuje na třech úrovních, a to na úrovni legislativní, na úrovni rozhodovací a na úrovni výkonu rozhodnutí. V trestním zákoně jsou uvedeny druhy a sazby trestů pro všechny trestné činy. V rámci trestního řízení soud odsuzuje pachatele v takto určených mezích a s ohledem na závažnost deliktu a míru zavinění (§ 41 odst. 1 trestního zákona). Ačkoliv ve skutečnosti není zásada individualizace výslovně v trestním zákoně vyjádřena, tvoří základ mnoha jeho ustanovení, zejména § 41 (obecná pravidla ukládání trestů), § 42 - § 43 (snížení trestu a jeho omezení), § 44 - § 45 (upuštění od potrestání), § 46 (zprísňení trestu z důvodu recidivy), § 50 - § 60 (podmíněné odsouzení), § 61 (soudní výstraha), § 62 - § 69 (ochranná opatření), a § 70 - § 94 (výchovná opatření a tresty pro mladistvé pachatele).

Individualizace na úrovni výkonu rozhodnutí je významná zejména v případě trestu odnětí svobody a také při výkonu ochranných a výchovných opatření (v případě mladistvých).

5.2 Kategorie trestných činů

Slovinské trestní právo zná pouze jedinou kategorii trestných činů. Nerozlišuje jednotlivé skupiny trestných činů jako jsou např. francouzské *crimes*, *délits* a *contraventions*. Je pravdou, že vedle trestných činů existují správní delikty, ale ty jsou předmětem zvláštního práva správních deliktů, jež je souvisejícím, nicméně samostatným právním odvětvím a není součástí trestního práva. Trestní právo a právo správních deliktů společně tvoří oblast, kterou slovinská nauka nazývá „trestní právo“ v širším smyslu (*kaznovalno pravo*).

5.3 Mladiství a dospělí pachatelé

Pachatele lze rozdělit do pěti kategorií:

- 1) *Děti* do 14 let věku nejsou trestně odpovědné (§ 71 trestního zákona).
- 2) Nezletilí, kteří v době spáchání trestného činu dovršili 14. rok věku, ale nedosáhli 16 let (*mladiství*), jsou trestně odpovědní, ovšem je možno jim uložit pouze výchovná opatření. Mohou jim být nařízena též ochranná opatření (s výjimkou zákazu výkonu určité činnosti).
- 3) Nezletilí, kteří v době spáchání trestného činu dovršili 16. rok věku, ale nedosáhli 18 let (tzv. „*starší mladiství*“), jsou trestně odpovědní. Obecně jim lze uložit výchovná opatření, ovšem ve výjimečných případech může soud rozhodnout o uložení trestu odnětí svobody či peněžitého trestu. Vedle toho jim může být jako vedlejší sankce odejmuto řídičské oprávnění či uloženo vyhoštění ze země. Nařízeno může být také jakékoliv ochranné opatření s výjimkou zákazu výkonu určité činnosti.
- 4) V případě tzv. „*mladého dospělého*“, tj. pachatele, který byl v době spáchání trestného činu již dospělý, ovšem do konce trestního řízení nedovršil 21. rok věku, může soud s ohledem na okolnosti místo uložení trestu odnětí svobody nařídít svěřeni pachatele pod dohled orgánu sociální péče či uložit některé ústavní opatření, což jsou jinak výchovná opatření vyhrazená pro mladistvé (srov. § 94 trestního zákona).
- 5) *Dospělí pachatelé*.

5.4 Objektivní trestní odpovědnost v trestním zákoně

Slovinské trestní právo objektivní odpovědnost nezná.

5.5 *Objektivní trestní odpovědnost mimo trestní zákon*

Jak již bylo uvedeno, slovinské trestní právo objektivní odpovědnost nezná.

5.6 *Trestní odpovědnost právnických osob*

Ustanovení § 33 slovinského trestního zákona z roku 1991 obsahovalo pouze obecnou zmínku o trestní odpovědnosti právnických osob. Podle tohoto ustanovení je právnická osoba trestně odpovědná za trestné činy, které pachatel spáchá jejím jménem, v jejím zastoupení či k jejímu prospěchu. Podrobnosti o tomto druhu trestní odpovědnosti byly upraveny zvláštním zákonem o odpovědnosti právnických osob za trestné činy¹⁴ v roce 1999. Vedle obecné a zvláštní části obsahující hmotněprávní ustanovení, upravuje uvedený zákon pro tyto případy též některé specifické procesní otázky. Trestní odpovědnost právnických osob má akcesorickou povahu.

5.7 *Okolnosti vylučující protiprávnost*

Podle slovinského trestního práva čin jinak trestný není trestným činem, byl-li spáchán za okolností vylučujících protiprávnost. Obecné okolnosti vylučující protiprávnost (*izključitev protipravnosti*) ve slovinském trestním právu jsou:

- a) *Nutná obrana*: obrana, která je zcela nezbytná k tomu, aby pachatel odvrátil bezprostřední a protiprávní útok vedený proti němu či proti jiné osobě. V případě, že pachatel svým jednáním překročí meze nutné obrany, může to být důvodem ke zmírnění trestu, a pokud se takového jednání dopustil v důsledku silného rozrušení nebo strachu vyvolaného útokem, lze od potrestání upustit (§ 11 trestního zákona).
- b) *Krajní nouze*: jedná se o situace, kdy se pachatel dopustí jednání, jež má jinak všechny znaky trestného činu, v zájmu odvrácení nebezpečí bezprostředně hrozícího jemu či jiné osobě, přičemž toto nebezpečí sám nezpůsobil a nelze je odvrátit jinak, a pokud následek, který tímto jednáním způsobí, není závažnější než ten, který hrozil (§ 12 trestního zákona).

¹⁴ SbZ 59/99.

- c) *Protiprávní nátlak*: čin spáchaný pod nátlakem či hrozbou, které pachatel nebyl schopen snést, není trestným činem (§ 13 trestního zákona).
- d) Delikt *de minimis*: jednání mající jinak všechny znaky trestného činu, ale nepatrného významu. Skutek či jednání má nepatrný význam tehdy, pokud nebezpečí, které v sobě zahrnuje, je bezvýznamné v důsledku povahy či závažnosti jednání, skutečnosti, že škodlivý následek činu je bezvýznamný nebo nenastal, okolností činu, nízké míry trestní odpovědnosti pachatele, či jeho osobních poměrů (§ 14 trestního zákona).

Vedle těchto obecných okolností vylučujících protiprávnost, které jsou výslovně uvedeny v trestním zákoně, existují ještě další okolnosti, jež mohou vést k vyloučení protiprávnosti určitého jednání, jež by jinak bylo trestným činem. Z takových zvláštních okolností vylučujících protiprávnost jsou nejčastěji v literatuře a právní teorii uváděny svolení poškozeného, sebepoškozování, lékařský/operační zákrok, poškození zdraví při sportu, plnění zákonné povinnosti či rozkazu. Tyto okolnosti se mohou a nemusejí vztahovat na určité konkrétní případy a mohou souviset s různými trestnými činy. O řadě otázek se v souvislosti s nimi vedou v teorii spory.

5.8 *Promlčení trestního stíhání*

Trestní stíhání nelze zahájit po uplynutí promlčecí doby, která činí, pokud trestní zákon nestanoví jinak:

- a) dvacet pět let od spáchaní trestného činu, za který zákon umožňuje uložit trest odnětí svobody na třicet let;
- b) patnáct let od spáchaní trestného činu, za který lze uložit trest odnětí svobody převyšující deset let;
- c) deset let od spáchaní trestného činu, za který lze uložit trest odnětí svobody převyšující pět let;
- d) pět let od spáchaní trestného činu, za který lze uložit trest odnětí svobody převyšující jeden rok;
- e) tři roky od spáchaní trestného činu, za který lze uložit trest odnětí svobody do jednoho roku nebo peněžitý trest.

V případě trestných činů proti sexuální integritě a trestných činů proti manželství, rodině a mládeži, spáchaných vůči nezletilému, lze bez ohledu na výše uvedená pravidla trestní stíhání zahájit až do doby, kdy oběť dovrší 23. rok věku (§ 111 trestního zákona).

Je-li za určitý trestný čin stanoven více než jeden trest, uplatní se promlčecí doba vztahující se k nejpřísnějšímu z nich.

Další ustanovení trestního zákona upravují přerušení a odklad běhu promlčecí doby (§ 112), promlčení výkonu trestu a jeho přerušení (§ 113 a § 115) a promlčení výkonu vedlejších trestů a ochranných opatření (§ 114). Ustanovení § 116 nadto stanoví, že genocidium a válečné trestné činy se nepromlčují. Totéž platí také pro jiné trestné činy, jejichž promlčení je vyloučeno na základě mezinárodních dohod.

5.9 *Struktura trestního zákona*

Slovinský trestní zákon je rozdělen do dvou částí a obsahuje celkem 36 hlav. Obecná část zahrnuje § 1 - § 126 a zvláštní část § 127 – § 396. Rozdělení trestního zákona podle jednotlivých hlav je následující:

Hlava	§§
<i>Obecná část</i>	
1) Základní ustanovení	1-6
2) Trestné činy a trestní odpovědnost	7-33
3) Tresty	34-49
4) Výstražné sankce	50-61
5) Ochranná opatření	62-69
6) Výchovná opatření a tresty pro mladistvé	70-94
7) Zabavení výnosů z trestné činnosti	95-98
8) Právní důsledky odsouzení	99-101
9) Zahlazení odsouzení a podmínky poskytování údajů z rejstříku trestů	102-105
10) Základní ustanovení o výkonu rozhodnutí v trestních věcech	106-110
11) Promlčení	111-116
12) Amnestie a udílení milosti	117-119

13) Působnost trestního zákona	120-125
14) Definice pojmů uvedených v zákoně	126

Zvláštní část

15) Trestné činy proti životu a zdraví	127-140
16) Trestné činy proti lidským právům a svobodám	141-160
17) Trestné činy proti volebnímu právu a volbám	161-168
18) Trestné činy proti cti a dobrému jménu	169-179
19) Trestné činy proti sexuální integritě	180-187
20) Trestné činy proti zdravotnictví	188-197
21) Trestné činy proti manželství, rodině a mládeži	198-204
22) Trestné činy proti pracovním vztahům a sociálnímu zabezpečení	205-210
23) Trestné činy proti majetku	211-230
24) Trestné činy proti hospodářství	231-255
25) Trestné činy proti právním aktům	256-260
26) Trestné činy proti úředním povinnostem a veřejným oprávněním	261-272
27) Trestné činy proti branné povinnosti	273-284
28) Trestné činy proti správě justice	285-296
29) Trestné činy proti veřejnému pořádku a klidu	297-316
30) Trestné činy proti obecné bezpečnosti osob a majetku	317-324
31) Trestné činy proti bezpečnosti v dopravě	325-332
32) Trestné činy proti životnímu prostředí a přírodním zdrojům	333-347
33) Trestné činy proti bezpečnosti Slovenské republiky a jejímu ústavnímu pořádku	348-362
34) Trestné činy proti obraně státu	363-372
35) Trestné činy proti lidskosti a mezinárodnímu právu	373-391
36) Přejídná a závěrečná ustanovení	392-396

5.10 Skutkové podstaty vybraných trestných činů

- a) *Vražda (úmyslné zabití, úmyslné usmrcení)*: „Kdo zbaví života jinou lidskou bytost, bude potrestán odnětím svobody nejméně na pět let“ (§ 127 odst. 1 trestního zákona).
Vražda je spáchána za přitěžujících okolností, jestliže:

- je spáchána krutým či podlým způsobem;
- je spáchána ze zřetelnosti, v úmyslu spáchat či zastřít jiný trestný čin, z bezohledné msty či jiných nízkých pohnutek;
- je spáchána na příslušníku policie či armády, pokud chrání veřejnou bezpečnost, bezpečnost státu či veřejný pořádek, pronásleduje pachatele či provádí zadržení osoby, anebo na vyšetřujícím soudci, soudci či státním zástupci nebo jeho zmocněnci v řízení proti zločinnému spolčení;
- je spáchána dvěma nebo více osobami, jež se spolčily ke spáchání vraždy (§ 127 odst. 2 trestního zákona).

b) *Loupež*: „Kdo se násilím či pohrůzkou bezprostředního násilí vůči jiné osobě zmocní cizího movitého majetku v úmyslu nezákonně si jej присvojit, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až deset let“ (§ 213 trestního zákona).

Loupež je spáchána za přitěžujících okolností, jestliže:

- při ní byl uloupen majetek vysoké hodnoty a pachatel měl v úmyslu si majetek takové hodnoty присvojit;
- je spáchána dvěma či více osobami (§ 213 odst. 2, 3 trestního zákona).

c) *Napadení* (obyčejné, prosté): Trestný čin přímo odpovídající anglické koncepci „*assault*“ ve slovinském trestním právu neexistuje. Svým obsahem se mu blíží tyto trestné činy:

- *Ublížení na zdraví*: „Kdo způsobí jinému újmu na zdraví vedoucí k dočasnému oslabení či poškození tělesného orgánu či údu, k dočasné pracovní neschopnosti, poškození vzhledu či dočasnému zhoršení zdraví, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok“ (§ 133 odst. 1 trestního zákona).

Tento trestný čin je spáchán za přitěžujících okolností, pokud byla újma na zdraví způsobena za použití zbraně, nebezpečného nástroje či jiné věci schopné způsobit závažné poškození zdraví (§ 133 odst. 2 trestního zákona).

- *Závažnější ublížení na zdraví*: „Kdo způsobí jiné osobě zranění či jiné poškození zdraví takového rozsahu, v němž je způsobitelné ohrozit život poškozeného, nebo způsobí ztrátu či trvalé poškození některého jeho tělesného orgánu či údu, dočasné závažné oslabení životně důležitého tělesného orgánu či údu, dočasnou ztrátu schopnosti pracovat, trvalé či závažné dočasné snížení

pracovní schopnosti, dočasné zohyždění, či závažné dočasné či méně závažné, ale trvalé zhoršení zdraví poškozeného, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let“ (§ 134 odst. 1 trestního zákona).

Tento trestný čin je spáchán za přitěžujících okolností, pokud došlo v důsledku způsobené újmy na zdraví ke smrti poškozeného (§ 134 odst. 2 trestního zákona).

- *Těžké ublížení na zdraví:* „Kdo způsobí jiné osobě zranění či jiné poškození zdraví takové závažnosti, že to ohrozí život poškozeného, způsobí ztrátu či trvalé závažné poškození jeho životně důležitého tělesného orgánu či údu, trvalou ztrátu schopnosti pracovat či závažné trvalé zhoršení zdraví, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až deset let“ (§ 135 odst. 1 trestního zákona).

Tento trestný čin je spáchán za přitěžujících okolností, pokud došlo v důsledku způsobené újmy na zdraví ke smrti poškozeného (§ 135 odst. 2 trestního zákona).

- c) *Krádež (obyčejná, prostá):* „Kdo se zmocní cizího movitého majetku v úmyslu si jej nezákonně přisvojit, bude potrestán odnětím svobody až na tři roky“ (§ 211 odst. 1 trestního zákona).

Závažnější krádež: Pachatel trestného činu krádeže bude potrestán odnětím svobody až na pět let, pokud bude čin spáchán:

- vniknutím do uzavřené budovy či místnosti nebo otevřením pokladny, skříně, pouzdra či jiného krytu, a to vloupáním, vlámáním či za překonání překážky;
- nejméně dvěma osobami, které se ke krádeži spolčily;
- obzvláště troufalým způsobem;
- se zbraní nebo nebezpečným nástrojem určeným k použití při útoku či obraně;
- během požáru, povodně či podobné živelní katastrofy;
- s využitím bezmocnosti či nehody jiné osoby (§ 212 odst. 1 trestního zákona);
- na majetku zvláštní kulturní či historické hodnoty či vysoké ceny, pokud pachatel měl v úmyslu přisvojit si právě takový majetek (§ 212 odst. 2 trestního zákona).

Tento trestný čin je spáchán za přitěžujících okolností, pokud byl majetek odcizen způsobem uvedeným v § 212 odst. 1 trestního zákona a má buď zvláštní kulturní či

historickou hodnotu nebo vysokou cenu a pachatel měl v úmyslu přisvojit si právě takový majetek (§ 212 odst. 3 trestního zákona).

6. Organizace vyšetřování a trestního řízení

6.1 Obecné otázky

6.1.1 Hlavní rysy trestního řízení

Zahájení trestního řízení závisí na druhu příslušného trestného činu. Většina trestných činů se stíhá z úřední povinnosti, *ex officio*, což znamená, že řízení může zahájit pouze státní zástupce (to platí též pro veškerá řízení o trestných činech spáchaných mladistvými pachateli.). Pokud ovšem státní zástupce shledá, že nejsou důvody pro stíhání trestného činu *ex officio*, je povinen do osmi dnů poučit poškozeného, že může sám vyvolat zahájení stíhání či pokračování v něm.

Zahájení trestního stíhání pro určité trestné činy totiž může vyvolat také oběť jako soukromý žalobce. Některé trestné činy mohou být stíhány pouze na návrh oběti. V těchto případech tedy o zahájení stíhání rozhoduje oběť, bez jejíhož návrhu trestní stíhání zahájeno být nemůže. Jakmile oběť návrh na zahájení trestního stíhání podá, státní zástupce převezme roli žalobce a oběť se dostává do postavení poškozeného v trestním řízení. Mezi oba tyto uvedené druhy trestných činů patří zejména ty nejméně závažné, popřípadě ty, v nichž převládá určitý osobní prvek (např. pomluva, znásilnění mezi manžely).

Slovinské trestní řízení zahrnuje čtyři stadia: předsoudní řízení, podání obžaloby, řízení před soudem a řízení o opravných prostředcích (odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně a tzv. mimořádné opravné prostředky). Předsoudní řízení se dělí na dvě fáze: přípravné řízení (kde jako *dominus litis* vystupuje policie) a vyšetřování jako převážně justiční fáze vedená vyšetřujícím soudcem.

Trestní řízení obvykle začíná oznámením trestného činu policii či státnímu zástupci. Po skončení policejního šetření (obvykle neformální výslechy podezřelého a svědků, ohledání místa činu, zkoumání věcných důkazů, domovní a jiné prohlídky atd.) je věc předána státnímu zástupci. Ten rozhodne, zda existuje zvláště důvodné podezření (kritérium obdobné *probable cause*) k tomu, aby navrhl formální vyšetřování (v případech závažných či složitých trestných činů) nebo podal tzv. přímou obžalobu (bez fáze vyšetřování).

Pokud vyšetřující soudce zahájí vyšetřování, je jeho smyslem shromáždit důkazy, na jejichž základě se státní zástupce může rozhodnout, zda podá obžalobu nebo řízení zastaví. Vyšetřující soudce, vázaný inkviziční zásadou, postupuje při vyšetřování z vlastní iniciativy. Disponuje sám většinou vyšetřovacími pravomocí, ačkoliv je oprávněn převést je na policii za účelem provedení některých vyšetřovacích úkonů. Státní zástupce sám nemá žádné vyšetřovací pravomoci, provedení určitých vyšetřovacích úkonů ovšem může uložit policii.

Jakmile je vyšetřování skončeno, spis je postoupen státnímu zástupci, který rozhodne, zda podá obžalobu nebo řízení zastaví. Proti rozhodnutí o podání obžaloby mohou obžalovaný či soudce příslušný pro řízení podat stížnost, pokud podle jejich názoru neexistují dostatečné důvody k řízení. O stížnosti je poté rozhodnuto v senátu složeném ze tří soudců, mezi nimiž není soudce příslušný pro řízení. Jakmile rozhodnutí o podání obžaloby nabyde právní moci, řízení přechází do soudního stadia.

Řízení před soudem je převážně ovládáno zásadou obžalovací; soud je nicméně povinen zjišťovat skutečný stav věci. Hlavní líčení končí vyhlášením rozsudku, kterým může být obžalovaný uznán vinným, zproštěn obžaloby, nebo může být obžaloba zamítnuta. Není-li podáno odvolání, nabývá rozsudek právní moci v řádném řízení patnáctý den po jeho doručení obžalovanému, a v řízení zkráceném osmý den po doručení.

Odvolání může podat obžalovaný, někteří z jeho příbuzných, státní zástupce a poškozený. Rozhoduje o něm soud druhého stupně. Pravomocný rozsudek může být přezkoumán, zpravidla Nejvyšším soudem, na základě mimořádných opravných prostředků.

Vyšetřování v přípravném řízení je vedeno zejména policií, která také zajišťuje většinu důkazů. Některé vyšetřovací úkony mohou být prováděny z iniciativy policie (např. ohledání místa činu, zjištění totožnosti, sběr otisků prstů). Vyšetřující soudce, jehož působnost v tomto stadiu je jinak spíše omezená, ovšem vydává policii písemné příkazy k provedení některých zvláštních vyšetřovacích úkonů, zasahujících do práv a svobod občanů (např. odposlech telekomunikačního provozu či prohlídky domů a jiných prostor).

Obžalovaní musejí být poučeni o svých právech na počátku každého formálního výslechu (prováděného policií nebo vyšetřujícím soudcem), bezprostředně poté, co byli

zbavení osobní svobody v přípravném řízení, a vyskytnou-li se důvody k podezření, že osoba vyslychaná policií se dopustila trestného činu.¹⁵ Musí jim být sdělena podstata skutku, který je jim kladen za vinu a důvody, na jejichž základě jsou z něj obviňováni, musejí být poučeni o právu na obhájce, o právu odepřít výpověď, a o právu se nepřiznat a neuvádět okolnosti svědčící v jejich neprospěch.

Podle obecného pravidla platí, že obviněný a žalobce mají v řízení rovné postavení (například v průběhu vyšetřování mohou oba navrhnout, aby určité vyšetřovací úkony provedl vyšetřující soudce, oba se mohou vyšetřovacích úkonů prováděných vyšetřujícím soudcem účastnit, oba mohou předkládat důkazy a protidůkazy, podávat námitky proti důkazům předloženým druhou stranou, vyslychat svědky a znalce, či podávat odvolání). Obviněný má právo konfrontovat svědka druhé strany.¹⁶

Právo na spravedlivý a rychlý proces je zaručeno v čl. 23 odst. 1 Ústavy. Obecné ustanovení § 11 TŘ stanoví, že je zakázáno vynucovat od obviněného přiznání či jinou výpověď výhrůzkami, násilím či jinými podobnými metodami.¹⁷ Soud obecně nesmí založit své rozhodnutí na výpovědi, která byla získána, aniž by byl obviněný poučen o svých právech či aniž by poučení o právech bylo uvedeno v protokole.

Obviněný má právo znát obsah obvinění proti své osobě, jakož i nahlížet do spisu, pořizovat z něj výpisy a seznamovat se s jednotlivými důkazy, jakmile je trestní spis založen. V souladu s tím má nepochybně právo nahlížet do spisu již od počátku stadia vyšetřování. V případě, že jsou některé formální vyšetřovací úkony prováděny před zahájením stadia vyšetřování, má obviněný právo nahlížet do spisu již v této fázi (např. po provedení domovní prohlídky). Obviněný může rovněž nahlížet do spisu v řízení o vazbě (které je vedeno kontradiktorním způsobem), do které může být obviněný vzat před zahájením stadia

¹⁵ čl. 19 odst. 3 Ústavy, § 4 odst. 1, § 5 a § 148 odst. 4 TŘ.

¹⁶ V roce 1998 byly do zákona doplněny dvě výjimky z tohoto pravidla: 1) utajení totožnosti svědka, jehož život nebo životy jeho blízkých mohou být svědectvím ohroženy (§ 240 odst. 5, 5, 7 TŘ), a 2) ochrana dětské oběti, která je zároveň svědkem v případech zahrnujících sexuální či fyzické zneužívání (§ 331 odst. 5, 6, 7 TŘ). V prvním případě zůstává obviněnému utajena totožnost svědka a svědek vypovídá prostřednictvím elektronických přístrojů. Ve druhém případě se v hlavním líčení pouze čte výpověď dětského svědka podaná vyšetřujícímu soudci.

¹⁷ čl. 29 odst. 1 Ústavy: „Všechny osoby obviněné z trestného činu mají stejnou možnost využít těchto práv:

- právo na dostatečnou lhůtu a podmínky na přípravu obhajoby;
- právo být přítomen soudnímu jednání a hájit se sám či prostřednictvím právního zástupce;
- právo předkládat důkazy na svou obhajobu.“

vyšetřování. Nemá právo nahlížet do policejních záznamů či do spisu státního zástupce. Lze konstatovat, že totéž co pro obviněného platí i pro jeho právního zástupce.

Ústava zaručuje každé osobě obviněné z trestného činu právo účastnit se jednání, při němž se o vině rozhoduje. Pokud se ovšem řádně předvolaný obviněný nedostaví k hlavnímu líčení, může soud rozhodnout, že jednání proběhne v jeho nepřítomnosti (*in absentia*) za podmínek, že jeho přítomnost není nezbytná, že již byl v řízení vyslechnut, a že se jednání účastní jeho obhájce.¹⁸

6.1.2 Charakter předsoudního stadia

Charakter předsoudního stadia závisí na daném stadiu vyšetřování. Během celého vyšetřování (v širším slova smyslu) jsou vyšetřovací pravomoci soustředěny do rukou orgánů činných v trestním řízení. Soukromé osoby nemají samy žádné vyšetřovací pravomoci, což je zřejmým důsledkem uplatňování inkvizičního principu.

V přípravném řízení vystupuje policie jako samostatný vyšetřovací orgán, pokud provádí tzv. neformální vyšetřovací úkony. V tomto smyslu je přípravné řízení organizováno na základě inkvizičního principu. Prvky akuzačního modelu, omezující vyšetřovací pravomoc policie, lze spatřovat ve skutečnosti, že k provedení veškerých formálních vyšetřovacích úkonů (např. domovní prohlídky, odposlech telekomunikačního provozu) je nezbytný písemný souhlas vyšetřujícího soudce. Kdykoliv je podezřelý zbaven osobní svobody, musí být poučen o svých právech.

Rovněž stadium vyšetřování je organizováno na základě inkvizičního principu, neboť vyšetřující soudce je povinen úplně a pravdivě objasnit skutečnosti rozhodné pro vydání zákonného rozhodnutí (inkviziční zásada). Ovšem i stadium vyšetřování obsahuje některé akuzační prvky. Obviněný je například pokládán za nevinného, může uplatnit veškerá svá práva, může se účastnit všech vyšetřovacích úkonů prováděných vyšetřujícím soudcem a může navrhnout provedení dalších vyšetřovacích úkonů. Celé řízení o vazbě v předsoudním stadiu probíhá adversárním způsobem, s nezbytnou přítomností obhájce. Formální vyšetřovací

¹⁸ § 307 odst. 3 TR.

úkony mohou probíhat jen za striktně stanovených podmínek. V případě, že policie tyto podmínky nedodrží, je tímto způsobem získaný důkaz vyloučen z použití v dalším řízení.

6.1.3 Konec předsoudního stadia

Soudní stádium v užším smyslu zahajuje státní zástupce tím, že předloží obžalobu soudu. V širším smyslu se předsoudní stádium pokládá za ukončené tehdy, nabyde-li rozhodnutí příslušného státního zástupce o podání obžaloby právní moci. Od tohoto okamžiku věc přebírá soud prvního stupně a začíná příprava na hlavní líčení.

6.1.4 Charakter soudního stadia

Soudní stádium je vybudováno na adversárním principu s významným inkvizičním prvkem, a sice zásadou, že soud je povinen zjišťovat skutečný stav věci a za tím účelem z vlastní iniciativy obstarávat nezbytné důkazy.

6.1.5 Úloha vyšetřujícího soudce

Vyšetřující soudce má dvojí roli. Jednak plní funkci vyšetřovatele, kdy je jeho úkolem shromáždit důkazy nezbytné pro rozhodnutí státního zástupce, zda podá obžalobu či řízení zastaví. K tomu disponuje vyšetřující soudce řadou vyšetřovacích oprávnění *ex officio*. V rámci plnění svých úkolů při vyšetřování vyslýchá vyšetřující soudce pachatele, svědky, a obstarává další důkazy. Druhá role, která byla v nedávné době posílena, slouží k ochraně práv a svobod obviněného, neboť stále více pravomocí vyšetřujícího soudce spočívá ve vydávání příkazů (např. k domovní prohlídce či prohlídce jiných prostor, k odposlechu telekomunikačního provozu) na návrh státního zástupce. Vyšetřující soudce taktéž rozhoduje o vazbě v předsoudním stadiu. V žádném případě nemůže vyšetřující soudce vystupovat v tomtéž řízení zároveň jako procesní soudce (soudce v soudním stadiu).

6.1.6 Struktura trestního řádu

Trestní řád obsahuje tři hlavní části – obecná ustanovení, ustanovení o průběhu řízení a ustanovení o zvláštních druzích řízení. První část zahrnuje tyto hlavy: základní zásady, příslušnost soudů, vyloučení soudce, státní zástupce, poškozený a soukromý žalobce, obhájce,

podání a záznamy, lhůty, náklady řízení, uplatnění náhrady škody, vydání a vyhlášení rozhodnutí, doručování písemností, výkon rozhodnutí, ustanovení definující některé pojmy uvedené v trestním řádu.

Druhá část je rozdělena do hlav upravujících podrobně průběh trestního řízení: přípravné řízení (předsoudní stadium řízení, vyšetřování, prostředky zajištění osoby obviněného, vyšetřovací úkony, obžaloba), hlavní líčení (příprava hlavního líčení, hlavní líčení, rozsudek), řízení o opravných prostředcích (řádné opravné prostředky, mimořádné opravné prostředky), zkrácené řízení, a řízení o méně závažných trestných činech. Třetí část obsahuje ustanovení upravující určité zvláštní druhy řízení související s trestním řízením (řízení o uložení ochranných opatření, zabavení hmotného prospěchu, řízení ve věcech právní pomoci ve styku s cizinou, extradiční řízení, řízení o odškodnění a rehabilitaci, a řízení o vydávání zpráv a veřejných prohlášení).

6.2 *Zvláštní otázky*

6.2.1 Stručný popis institutů zadržení, zatčení a vazby a jejich zákonné podmínky

Článek 19 odst. 2 Ústavy stanoví základní pravidlo, podle něhož nikdo nesmí být zbaven svobody jinak než na základě zákona a způsobem, který zákon stanoví. Zajišťovací prostředky zahrnující omezení osobní svobody, užívané ve slovinském trestním řízení, jsou zadržení, zajištění a vazba.

Kdokoliv má právo zadržet osobu přistiženou při činu, který je trestným činem stíhaným z úřední povinnosti. Podezřelý musí být ihned předán policii nebo vyšetřujícímu soudci. Policie může omezit osobní svobodu osoby (zadržet ji) za účelem jejího předvedení, zajištění či provedení jiného úkonu v souladu se zákonem. Zadržení zahrnuje též právo provést na místě okamžitou osobní prohlídku zadrženého. Policie je rovněž oprávněna zadržet osobu, u níž jsou předpoklady pro vzetí do vazby, nicméně je povinna tuto osobu bez odkladu předvést před vyšetřujícího soudce.¹⁹

¹⁹ § 157 odst. 1 TR. Policie může zajistit osobu, která ruší či ohrožuje veřejný pořádek, na dobu 24 hodin, pokud pořádek nelze obnovit jiným způsobem a/nebo pokud nelze jiným způsobem narušení pořádku zabránit. Osoba předaná policii orgánem cizího státu, která má být dále předána příslušnému orgánu, může být zajištěna pouze po dobu 48 hodin (§ 43 odst. 1, 2 zákona o policii).

Policie může zajistit osobu nacházející se na místě činu na dobu šesti hodin, pokud se lze domnívat, že tato osoba může poskytnout informace významné pro trestní řízení. Výjimečně může policie zajistit (nejdéle na 48 hodin) osobu podezřelou ze spáchání trestného činu stíhaného z úřední povinnosti, je-li to nezbytné pro zjištění totožnosti, ověření alibi, obstarání informací a věcných důkazů týkajících se daného trestného činu, a jsou-li dány důvody vazby. Po šesti hodinách musí být zajištěnému předáno písemné rozhodnutí, v němž jsou uvedeny důvody, pro které byl zajištěn. Zajištěný může proti rozhodnutí podat odvolání. Po 48 hodinách musí být zajištěný propuštěn na svobodu nebo předán k výslechu před vyšetřujícího soudce.

Vazbu lze nařídit jen tehdy, existuje-li zvláště důvodné podezření (probable cause), že určitá osoba spáchala trestný čin stíhaný z úřední povinnosti, a je-li dán některý z následujících důvodů:²⁰

- dotyčná osoba se skrývá, nelze zjistit její totožnost, nebo existují jiné okolnosti nasvědčující nebezpečí, že se pokusí uprchnout;
- jsou důvody se domnívat, že dotyčná osoba bude ničit stopy trestného činu, anebo zvláštní okolnosti nasvědčují tomu, že bude mařit trestní řízení ovlivňováním svědků či spoluobviněných; nebo
- závažnost trestného činu, způsob jeho spáchání, osobnost dotyčné osoby nebo jiné zvláštní okolnosti vyvolávají podezření, že bude v trestné činnosti pokračovat, dokoná trestný čin, o který se pokusila, nebo spáchá trestný čin, kterým hrozila.²¹

Vyšetřující soudce rozhoduje o vazbě na základě návrhu státního zástupce.²² Řízení probíhá adverzárním (kontradiktorním) způsobem.

V předsoudním stadiu může obviněný zůstat ve vazbě ode dne, kdy byl zatčen, nejdéle tři, popř. šest měsíců, v závislosti na závažnosti obvinění. Na základě rozhodnutí vyšetřujícího soudce může být obviněný držen ve vazbě po dobu jednoho měsíce. Senát tří soudců poté může vazbu prodloužit o dva měsíce. Existuje-li odůvodněná domněnka, že obviněný spáchal

²⁰ Obecným ustanovením je čl. 20 Ústavy, podrobnější ustanovení obsahuje § 201 TŘ.

²¹ Ve zkráceném řízení vedeném před okresním soudem může být osoba vzata do vazby jen je-li zvláště důvodné podezření (probable cause), že spáchala trestný čin stíhaný z úřední povinnosti nebo na návrh, a je-li dán některý z následujících důvodů: skrývá se, nelze zjistit její totožnost, anebo jiné okolnosti nasvědčují zjevnému nebezpečí útěku.

trestný čin, za který lze uložit trest odnětí svobody na pět let, může senát Nejvyššího soudu prodloužit vazbu o další tři měsíce. Před podáním zjednodušené obžaloby ve zkráceném řízení může vazba v předsoudním stadiu trvat nejdéle patnáct dní.

Vyšetřující soudce může vazbu v předsoudním stadiu se souhlasem státního zástupce ukončit. Pokud se neshodnou, rozhodne o ukončení vazby senát tří soudců. Obviněný a jeho obhájce mohou kdykoliv v průběhu trvání vazby požádat o propuštění na svobodu. Soudní senát je nadto povinen přezkoumávat, zda důvody vazby stále trvají, každé dva měsíce. V případě odsuzujícího rozsudku je soud prvního stupně povinen obviněnému do uloženého trestu započíst dobu strávenou ve vazbě.

6.2.2 Jiné zajišťovací prostředky

Jiným druhem zajišťovacích prostředků jsou tzv. zvláštní operativní metody a prostředky. Zvláštní operativní metody a prostředky jsou vyšetřovací úkony, jejichž výsledky mohou být použity jako důkaz v řízení před soudem (§ 150 - § 154 TŘ). Mohou být použity pouze na základě písemného příkazu vyšetřujícího soudce, a to tehdy, nasvědčují-li důkazy dostatečné síly, že je páchána konkrétní nezákonná činnost spočívající v některém z vyjmenovaných trestných činů. Zákonná ustanovení, upravující zvláštní operativní metody a prostředky, byla do trestního řádu doplněna v roce 1998 poté, co Ústavní soud zrušil dřívější ustanovení, která je upravovala.²³ Podle názoru Ústavního soudu nebyla tato dřívější ustanovení v souladu s Ústavou zaručenými právy obviněného (mj. požadovaná síla existujících důkazů byla příliš nízká, a povinný obsah návrhu vyšetřujícímu soudci na vydání příkazu nebyl dostatečně určitý).

Použity mohou být následující zvláštní operativní metody a prostředky: odposlech a záznam telekomunikačního provozu, kontrola korespondence a jiných zásilek, kontrola elektronického systému banky či podobné instituce, a odposlech telefonního provozu se souhlasem nejméně jedné ze zúčastněných stran. Tyto prostředky mohou být použity tehdy, existuje-li důvodné podezření²⁴, že určitá osoba spáchala, páchá, připravuje se na spáchání či

²² Obecným ustanovením je čl. 20 odst. 1 Ústavy, podrobnější ustanovení obsahuje § 201 odst. 1 TŘ.

²³ Rozhodnutí Ústavního soudu č. U-I-25/95, které zrušilo předchozí ustanovení § 150 a § 156.

²⁴ Zákodárce zavedl nové důkazní kritérium „důvodné podezření“, jež leží někde mezi nejnižší úrovní „podezření“ (nezbytnou např. pro zahájení přípravného řízení) a úrovní „zvláště důvodného podezření“ (nezbytnou pro zahájení vyšetřování či vzetí do vazby).

organizuje spáchání určitých trestných činů²⁵, a na základě důvodného podezření, že určité komunikační zařízení či elektronický systém jsou využívány při přípravě či páchaní některého z vyjmenovaných trestných činů. Další podmínkou je odůvodněné přesvědčení, že příslušné důkazy nelze opatřit jinými (méně invazivními) prostředky, nebo pokud by jejich opatření jiným způsobem mohlo vést k ohrožení života či zdraví. Za splnění přísných podmínek může být nařízen odposlech a sledování objektů a prostor za použití technických prostředků, případně, je-li to nezbytné, včetně práva vstupu do daných objektů a prostor.

Použití zvláštních operativních metod a prostředků nařizuje písemně vyšetřující soudce na odůvodněný návrh státního zástupce. Výjimečně, za přísných podmínek stanovených zákonem, může vyšetřující soudce nařídit použití zvláštních operativních metod a prostředků ústně. V takových případech musí být písemné vyhotovení příkazu vydáno do dvanácti hodin po vydání ústního příkazu, a musí obsahovat důvody, pro které byl příkaz vydán ústně. Zvláštní operativní metody a prostředky lze nařídit na dobu maximálně jednoho měsíce. Ze závažných důvodů lze tuto lhůtu prodlužovat, vždy o jeden měsíc, maximálně však na šest měsíců. Pokud byly zvláštní operativní metody a prostředky použity bez písemného příkazu vyšetřujícího soudce, nebo v rozporu s takovým příkazem, nemůže soud v řízení před soudem založit své rozhodnutí na důkazech získaných tímto způsobem.

Policie může provést předstíraný nákup nebo předstírané přijetí či poskytnutí daru, nebo předstírané přijetí či poskytnutí úplatku (entrapment; § 155 TŘ). Může tak učinit na písemný příkaz státního zástupce na základě odůvodněné domněnky, že určitá osoba je zapojena do páchaní některého z vyjmenovaných trestných činů.²⁶

6.2.3 Rozhodnutí o vazbě v předsoudním stadiu

Vyšetřující soudce rozhoduje o vzetí do vazby v předsoudním stadiu na návrh státního zástupce.²⁷ Řízení probíhá adversárním (kontradiktorním) způsobem.

²⁵ Jedná se o: neoprávněné přijetí daru (§ 247 TZ), neoprávněné poskytnutí daru (§ 248 TZ), praní špinavých peněz (§ 252 TZ), přijímání úplatku (§ 267 TZ), podplácení (§ 268 TZ), nepřípustné ovlivňování (§ 269 TZ), zločinné spolčení (§ 297 TZ), nebo jiné trestné činy, za něž lze uložit trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let.

²⁶ Viz pozn. č. 25.

²⁷ Obecným ustanovením je čl. 20 odst. 1 Ústavy, podrobnější ustanovení obsahuje § 201 odst. 1 TŘ

6.2.4 Trvání vazby v předsoudním stadiu

V předsoudním stadiu může obviněný zůstat ve vazbě ode dne, kdy byl zatčen, nejdéle tři, popř. šest měsíců, v závislosti na závažnosti obvinění. Na základě rozhodnutí vyšetřujícího soudce může být obviněný držen ve vazbě po dobu jednoho měsíce. Senát tří soudců poté může vazbu prodloužit o dva měsíce. Existuje-li odůvodněná domněnka, že obviněný spáchal trestný čin, za který lze uložit trest odnětí svobody na pět let, může senát Nejvyššího soudu prodloužit vazbu o další tři měsíce. Před podáním zjednodušené obžaloby ve zkráceném řízení může vazba v předsoudním stadiu trvat nejdéle patnáct dní.

6.2.5 Přezkoumání podmínek vazby

Vyšetřující soudce může vazbu v předsoudním stadiu se souhlasem státního zástupce ukončit. Pokud se neshodnou, rozhodne o ukončení vazby senát tří soudců. Obviněný a jeho obhájce mohou kdykoliv v průběhu trvání vazby požádat o propuštění na svobodu. Soudní senát je nadto povinen každé dva měsíce přezkoumávat, zda důvody vazby stále trvají. V případě odsuzujícího rozsudku je soud prvního stupně povinen obviněnému do uloženého trestu započít dobu strávenou ve vazbě. U Nejvyššího soudu lze rozhodnutí o vazbě v předsoudním stadiu napadnout mimořádným opravným prostředkem nazvaným „žádost o ochranu zákonnosti“, který lze jinak podat jen proti pravomocnému rozsudku.

6.2.6 Započítání vazby

V případě odsuzujícího rozsudku je soud prvního stupně povinen obviněnému do uloženého trestu započít dobu strávenou ve vazbě.

6.2.7 Obecný opravný prostředek proti rozhodnutí soudu prvního stupně

Obecným opravným prostředkem je odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně. Odvolání může podat obviněný, státní zástupce, obhájce, či poškozený. Ve prospěch obviněného mohou podat odvolání také jeho manžel a druh či jeho nejbližší příbuzní.

Rozsudek může být napaden z důvodu: 1) závažného porušení ustanovení upravujících řízení, 2) porušení trestního práva, 3) chybného či neúplného zjištění skutkového stavu, anebo

4) pokud jde o rozhodnutí o trestních sankcích, o zabavení hmotného prospěchu, o nákladech řízení, o náhradě škody a o zveřejnění rozsudku v tisku, rozhlase či televizi. V závislosti na odvolacích důvodech může odvolací soud odvolání odmítnout jako opožděné či nepřijatelné, zamítnout jej jako nedůvodné, zrušit rozsudek a vrátit věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení, nebo rozsudek změnit.

6.2.8 Řízení konané v nepřítomnosti obviněného

Ústava zaručuje každé osobě obviněné z trestného činu právo účastnit se jednání, při němž se o vině rozhoduje. Pokud se ovšem řádně předvolaný obviněný nedostaví k hlavnímu líčení, může soud rozhodnout, že jednání proběhne v jeho nepřítomnosti (*in absentia*) za podmínky, že jeho přítomnost není nezbytná, že již byl v řízení vyslechnut, a že se jednání účastní jeho obhájce.

6.2.9 Hlavní pravidla dokazování

Žádné zvláštní ustanovení nestanoví, co může být použito jako důkaz před soudem. Trestní řád je obecně založen na tzv. zásadě volného hodnocení důkazů. Hodnocení důkazů je výsadou soudu. Vzhledem ke smíšenému (akuzačně/inkvizičnímu) charakteru trestního řízení je soud zároveň povinen zjišťovat skutečný stav věci, a je tudíž zodpovědný za výsledek trestního řízení a za vyhledání důkazů, které skutečný stav věci objasní. Neexistuje zvláštní obor důkazního práva, jak je znám ze zemí systému *common law*. To ovšem neznamená, že slovinský právní řád neobsahuje pravidla dokazování.

Důkaz může být získán různými způsoby: přímo policií či jinými orgány činnými v trestním řízení (ohledání místa činu, rekonstrukce, prohlídka apod.) nebo jinými prostředky (svědkové, znalci, věcné důkazy atd.). Některé vyšetřovací úkony mohou být prováděny, aniž by pro ně zákon stanovil zvláštní procesní náležitosti, a takto získané důkazy jsou použitelné před soudem (např. ohledání místa činu, odebrání otisků prstů).

Je-li důkaz získáván způsobem, který může narušovat soukromí či zasahovat do jiných práv občanů, je třeba postupovat způsobem, který stanoví zákon. To je příklad zvláštní skupiny vyšetřovacích úkonů, tzv. zvláštních metod a prostředků (např. telefonní odposlech či kontrola korespondence). Zvláštní operativní metody a prostředky jsou vyšetřovací úkony,

jejichž výsledky mohou být použitelné jako důkaz před soudem. Mohou být provedeny pouze na písemný příkaz vyšetřujícího soudce, a to pokud byly získány důkazy dostatečné síly o konkrétní trestné činnosti a pouze v případech vyjmenovaných trestných činů. Rovněž osobní či domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor a objektů smí policie provádět pouze na písemný příkaz vyšetřujícího soudce.

Dřívější ustanovení TŘ, týkající se práv podezřelého v přípravném řízení, byla v průběhu posledního desetiletí silně kritizována. Policie měla právo získávat od občanů, včetně podezřelých, informace, aniž by disponovala oprávněním formálně je vyslýchat. V důsledku toho mohl být podezřelý de facto vyslýchán, aniž by byl poučen o svém postavení a upozorněn na svá práva. Zákonodárce se pokusil tuto situaci napravit tím, že zakázal vyšetřujícímu soudci použít takovou výpověď ve stadiu vyšetřování. Přestože poté byly veškeré takto získané důkazy v průběhu vyšetřování odstraněny ze spisu a nebylo možno je použít jako důkaz před soudem, kritika uvedených ustanovení neustávala, a to jednak z důvodu porušování práv podezřelého, jednak proto, že tento postup zbytečně prodlužoval řízení. Za prvé - vyšetřující soudce se nejprve seznámil s výpovědí podezřelého před orgánem policie, tudíž následné vyřazení takové výpovědi z důkazního materiálu nebylo dostatečnou nápravou (došlo k psychologické kontaminaci). Za druhé - za účelem získání použitelného důkazu musel vyšetřující soudce provést výslech znovu, tentokrát za dodržení všech procesních pravidel (srov. *Miranda Warning*). A konečně, Ústavní soud shledal režim získávání informací policií od podezřelého a neúčinných pravidel vyloučení důkazů neústavním.²⁸

V důsledku toho novela TŘ z června 2003 umožnila policii zapojit se do tzv. neformálního získávání informací od občanů. Jakmile v průběhu procesu získávání informací vznikne podezření, že určitá osoba spáchala trestný čin, policie musí tuto osobu poučit, čímž se osoba stává podezřelým a získává určitá práva. Podezřelému musí být sdělena podstata skutku, který je mu kladen za vinu, a důvody, na kterých je obvinění založeno, musí být poučen o právu na obhájce, o právu odepřít výpověď, a o právu se nepřiznat a neuvádět okolnosti svědčící v jeho neprospěch. Pokud podezřelý požaduje přítomnost obhájce při podání výpovědi, provede policie formální výslech. Takto získaný důkaz lze použít před soudem. Pokud podezřelý o obhájce nežádá, policie jej vyslechne a vyhotoví protokol.

²⁸ Rozhodnutí Ústavního soudu č. U-I-92/06-27.

Uvedený protokol nelze předložit jako důkaz soudu, ovšem může být využit policií a vyšetřujícím soudcem při dalším vyšetřování. Výpověď získanou od určité osoby předtím, než tato získala postavení podezřelého, musí státní zástupce vyřadit ze spisu. Formální výslech může být proveden rovněž ve stadiu vyšetřování (vyšetřujícím soudcem) nebo v průběhu soudního řízení.

Svědkové mohou být vyslýcháni policií v rámci přípravného řízení, vyšetřujícím soudcem v průběhu vyšetřování, anebo soudem a stranami v řízení před soudem. Platí obecná povinnost svědčit, s jedinou výjimkou tzv. privilegovaných svědků: některé osoby nelze jako svědky vyslýchat vůbec (např. obhájce o záležitostech svěřených mu obviněným) a některé osoby mohou využít svého práva odmítnout výpověď (např. manžel, blízcí příbuzní, příslušníci určitých profesí vázaní povinností mlčenlivosti o skutečnostech, o nichž se dozvěděli v souvislosti s výkonem své profese (např. psychiatři)).

S nezákonně získanými důkazy spojuje slovinské právo dva druhy důsledků: 1) mírnějším je, že soud nemůže své rozhodnutí založit na těchto důkazech či důkazech získaných tímto způsobem, a 2) naprosté vyloučení důkazu.

Vyšetřující soudce je povinen z úřední povinnosti, nebo na návrh některé ze stran, nejpozději na konci vyšetřování vyloučit z dalšího použití následující důkazy: 1) výpovědi podezřelého či svědků získané bez toho, aby byli poučeni o svých právech a bylo jim umožněno je realizovat, 2) výpovědi vynucené násilím či jiným zakázaným způsobem, 3) důkaz získaný porušením procesních pravidel v průběhu domovní prohlídky, prohlídky jiných prostor a objektů, osobní prohlídky či při použití zvláštních metod a prostředků, 4) jakoukoliv informaci získanou policií v průběhu přípravného řízení od osoby, která nesmí být vyslýchána jako svědek, která využila svého práva odepřít výpověď, či která podle TŘ nemůže být v řízení ustanovena znalcem.

V roce 1994 bylo navrženo k přijetí ustanovení § 18 odst. 2 TŘ, realizující „teorii ovoce z otráveného stromu“ tím, že stanoví: „Soud nesmí založit své rozhodnutí na důkazu získaném způsobem porušujícím lidská práva a základní svobody zaručená Ústavou, ani na důkazu získaném při porušení procesních pravidel, který podle tohoto zákona nemůže sloužit za základ pro soudní rozhodnutí, ani na důkazu získaném prostřednictvím takového nepřijatelného důkazu.“

Porušení kteréhokoliv z výše uvedených práv může být odvolacím důvodem proti rozsudku soudu prvního stupně. Pokud odvolací soud shledá odvolání důvodným, vrátí věc soudu prvního stupně s tím, že zároveň vyloučí použití nezákonně získaného důkazu.

6.3 Organizace odhalování a vyšetřování trestné činnosti

6.3.1 Složení a vnitřní organizace orgánu odpovědného za odhalování a vyšetřování trestné činnosti

Policie je organizována centralizovaným a hierarchickým způsobem a spadá do působnosti ministerstva vnitra. Ministerstvo vnitra vydává základní směrnice pro činnost policejního sboru. Policie má především odpovědnost za ochranu bezpečnosti osob, prevenci a vyšetřování trestných činů a přestupků, udržování veřejného pořádku, kontrolu a řízení dopravy a ochranu státních hranic.

Policie tvoří vnitřně hierarchický systém. Tento systém se skládá z vrchního policejního ředitelství řízeného vrchním policejním ředitelem, jednotlivých policejních ředitelství (pod vedením ředitelů) a policejních oddělení (pod vedením velitelů oddělení). Vrchního policejního ředitele jmenuje vláda na doporučení ministra vnitra. Vedení policejního útvaru vyšší úrovně může převzít úkol spadající do působnosti útvaru nižší úrovně, a vedení útvaru nižší úrovně je odpovědné vedení útvaru vyšší úrovně.

6.3.2 Řízení a kontrola odhalování a vyšetřování trestných činů

Vyšetřovací činnost policie je především limitována vyšetřujícím soudcem, který vydává příkazy k vyšetřovacím úkonům, jež mohou zasahovat do lidských práv a svobod. Trestní řád poskytuje každé osobě, vůči níž byl v přípravném řízení proveden neformální policejní úkon, možnost podat stížnost příslušnému státnímu zástupci. V rámci ministerstva vnitra je za kontrolu veškerých policejních aktivit odpovědný zvláštní Úřad pro řízení a kontrolu policie. Jeho zvláštním úkolem je kontrola dodržování lidských práv a svobod v řízení vedeném policií. Součástí policie je zvláštní komise (zahrnující zástupce veřejného zájmu), která se zabývá stížnostmi občanů na činnost policie. K dohledu nad obzvláště

citlivými policejními aktivitami (např. telefonní odposlechy) byla rovněž zřízena zvláštní parlamentní komise.

6.3.3 Kontrola policejní činnosti ze strany státního zastupitelství při vyšetřování určitých trestných činů

Spojení mezi policií a státním zástupcem je stručně upraveno v trestním řádu, který jako jedno ze základních oprávnění státního zástupce stanoví „vedení přípravného řízení trestního.“ Při výkonu své pravomoci spolupracuje státní zástupce s ostatními vyšetřovacími orgány, řídí jejich práci a činí nezbytné kroky k odhalování trestných činů a jejich pachatelů. Trestní oznámení, které bylo podáno policii, musí být bezodkladně postoupeno státnímu zástupci. Zákon tedy obecně předpokládá stálou spolupráci mezi policií a státním zástupcem v průběhu přípravného řízení.

Mezi policií a Nejvyšším státním zastupitelstvím byla v prosinci 2001 podepsána dohoda upravující formy spolupráce obou institucí. Státní zástupce může policejnímu orgánu uložit provedení určitých vyšetřovacích úkonů. V praxi ovšem (s výjimkou složitých případů) provádí policie šetření z vlastní iniciativy přibližně jeden měsíc před tím, než trestní oznámení či výsledky šetření předloží státnímu zástupci. Užší spolupráce mezi policií a státním zástupcem je obvyklejší ve složitějších případech.

Ostatní výše zmíněné vyšetřovací orgány a veškeré státní úřady a organizace disponující veřejnou mocí, mají povinnost oznamovat státnímu zástupci všechny trestné činy podléhající stíhání z úřední povinnosti, které jim byly nahlášeny či o nichž se dozvěděly jiným způsobem. V takovém případě mohou požadovat, aby policie provedla šetření v souladu s jejími zákonnými pravomocemi. Státní zástupce může rovněž požadovat, aby jiné vyšetřovací orgány (např. inspekce) provedly šetření v rozsahu jejich pravomocí, existuje-li podezření, že byl spáchán trestný čin související s oblastí jejich působnosti.

6.3.4 Zvláštní vyšetřovací orgány

Slovensko nemá zvláštní orgány, jež by se zabývaly odhalováním a prošetřováním trestné činnosti. V roce 1995 byl ovšem vytvořen zvláštní vládní Úřad pro prevenci praní špinavých peněz, který spadá do působnosti ministerstva financí. Disponuje určitými

vyšetřovacími oprávněními a může je využít v případech trestné činnosti týkající se praní špinavých peněz.

6.4 Organizace státního zastupitelství

6.4.1 Složení a vnitřní organizace státního zastupitelství

Základními právními předpisy upravujícími činnost státního zastupitelství jsou Ústava, trestní řád, zákon o státním zastupitelství,²⁹ a částečně zákon o justiční službě.³⁰

Státní zastupitelství je organizováno hierarchicky. Nejvyšším článkem je Nejvyšší státní zastupitelství (se sídlem v Ljubljani, hlavním městě Slovinska), v jehož čele je Nejvyšší státní zástupce. Na nižší úrovni se nachází několik krajských (okresních) státních zastupitelství.

Každé státní zastupitelství zasílá Nejvyššímu státnímu zastupitelství roční zprávu o činnosti. Státní zástupci jsou vázáni obecnými pokyny vydávanými vedoucím státního zastupitelství vyšší úrovně. Nejvyšší státní zástupce rovněž vydává obecné pokyny k činnosti státních zástupců, týkající se jednotné aplikace práva a koordinace postupu při trestním stíhání. Významným pravidlem dokládajícím vnitřní hierarchickou strukturu je oprávnění vyššího státního zástupce převzít jednotlivý případ či úkon, který jinak spadá do působnosti nižšího státního zástupce. Vyšší státní zastupitelství vykonávají dohled nad činností nižších státních zastupitelství.

6.4.2 Hlavní oprávnění a povinnosti státního zastupitelství v trestních věcech

Základní povinností státního zástupce je stíhat pachatele trestného činu, který podléhá stíhání z úřední povinnosti. Státní zástupce může činit nezbytná opatření v zájmu odhalování trestných činů a zjišťování jejich pachatelů, požadovat zahájení vyšetřování, podávat obžalobu, podávat odvolání a tzv. mimořádné opravné prostředky proti rozsudku.

²⁹ SbZ 63-2169/94.

6.4.3 Nezávislost státního zastupitelství

Státní zastupitelství je nezávislým státním úřadem. Státní zástupci jsou při plnění svých úkolů nezávislí v tom směru, že nesmějí vyžadovat či plnit žádné pokyny ze strany vlády. Vyjádřením jejich nezávislosti je mimo jiné skutečnost, že jsou do úřadu jmenováni doživotně. Nejsou odpovědní výkoné moci, která ani není oprávněna řídit jejich činnost či jim dávat jakékoliv pokyny. V tomto smyslu je státní zastupitelství podobné soudnictví, neboť státní zástupci jsou při plnění svých úkolů vázáni pouze Ústavou a zákonem.

Postavení státního zástupce se jinak nachází někde mezi mocí výkonnou a soudní. Státní zástupci jsou jmenováni vládou na návrh ministra spravedlnosti, s výjimkou Nejvyššího státního zástupce, kterého jmenuje Národní shromáždění. Jednotlivá státní zastupitelství podávají zprávy ministerstvu spravedlnosti a Národnímu shromáždění.

6.4.4 Ukončení trestní věci

Novela z roku 1994 poskytla státnímu zástupci možnost se souhlasem obviněného a poškozeného rozhodnout o vyřízení méně závažných trestních věcí (trestné činy, za něž hrozí trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejvýše tři roky či peněžitý trest) jedním z alternativních způsobů řízení (odklonů). Jedná se o mediaci a odklad trestního stíhání, přičemž oba tyto způsoby lze uplatnit před podáním obžaloby. Je-li odklon úspěšně proveden, poškozený nemá dále právo pokračovat v trestním stíhání (či ho iniciovat) namísto státního zástupce. Poškozený musí být o tomto účinku poučen před tím, než má s využitím odklonu vyslovit souhlas.

6.5 Organizace soudnictví

6.5.1 Složení a vnitřní organizace soudního systému

Současně se změnami politického systému a s novou Ústavou z roku 1991 byl ve Slovinsku vytvořen systém jasně oddělených státních mocí, v němž soudnictví hraje roli jedné ze tří vzájemně nezávislých složek státu.

³⁰ SbZ 19-781/94, 8-383/96.

Organizaci soudního systému upravuje zákon o soudech.³¹ Soudní systém se ve Slovinsku skládá ze tří stupňů. V prvním stupni mohou být trestní věci rozhodovány buď okresními či krajskými soudy. U okresních soudů jsou věci týkající se trestných činů, za něž lze uložit trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejvýše tři roky či peněžitý trest, rozhodovány samosoudcem podle pravidel zkráceného řízení. Hlavní rysy zkráceného řízení jsou shodné jako u běžného trestního řízení s tou výjimkou, že zkrácené řízení nezahrnuje stadium vyšetřování. Místo toho jsou prováděny pouze některé jednotlivé vyšetřovací úkony, pokud jsou nezbytné.

U krajských soudů rozhodují věci týkající se trestných činů, za něž lze uložit trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně patnáct let, pětičlenné senáty, složené ze dvou soudců a tří přísedících, a věci týkající se trestných činů, za něž lze uložit trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby mezi třemi a patnácti lety, tříčlenné senáty (jeden soudce, dva přísedící). Totéž platí ve zvláštních případech trestných činů spáchaných prostřednictvím tisku či jiného masmédia.

Dominus litis stadia vyšetřování u krajských soudů je vyšetřující soudce, který má dvojí roli. Jednak plní funkci vyšetřovatele, kdy je jeho úkolem shromáždit důkazy nezbytné pro rozhodnutí státního zástupce, zda podá obžalobu či řízení zastaví. Druhá role, která byla v nedávné době posílena, slouží k ochraně práv a svobod obviněného, neboť stále více pravomocí vyšetřujícího soudce spočívá ve vydávání příkazů (např. k domovní prohlídce či prohlídce jiných prostor, k odposlechu telekomunikačního provozu) na návrh státního zástupce. Vyšetřující soudce také rozhoduje o vazbě v předsoudním stadiu.

Ve druhém stupni jsou v trestních věcech příslušné vyšší soudy (odvolací soudy), u nichž o odvolání proti rozhodnutí okresního či krajského soudu rozhoduje senát složený ze tří soudců.

Článek 160 Ústavy stanoví, že Ústavní soud mj. rozhoduje o souladu právních předpisů s Ústavou, a o stížnostech na porušení Ústavy, včetně jednotlivých zásahů do lidských práv a základních svobod. Každá osoba, která se domnívá, že v průběhu trestního

³¹ SbZ 19-779/94, 45-2161/95.

řízení byla porušena její práva a svobody, může podat Ústavnímu soudu stížnost na porušení Ústavy, jakmile rozsudek nabyl právní moci a byly vyčerpány všechny zákonné opravné prostředky.

6.5.6 Pravidla soudní příslušnosti

K řízení je příslušný soud, v jehož obvodu byl trestný čin či jeho pokus spáchán. Pokud byl trestný čin či jeho pokus spáchán v obvodu více soudů, nebo místo spáchání trestného činu či jeho pokusu nelze určit, je příslušným soud, který ve věci první zahájil řízení. V případě, že místo, kde byl trestný čin či jeho pokus spáchán, není známo, nebo pokud se nachází mimo území Slovinské republiky, je příslušným soud, v jehož obvodu má obviněný trvalé či přechodné bydliště. Nelze-li bydliště obviněného určit, je příslušným soud, v jehož obvodu byl obviněný dopaden. Pokud ve zvláštním případě není možné zjistit, který soud je místně příslušný, určí jej Nejvyšší soud.

6.5.7 Účast osob bez právnického vzdělání

Osoby bez právnického vzdělání jsou do soudního řízení zapojeny jako přísedící u krajských soudů, tj. jako členové tříčlenného senátu složeného ze soudce a dvou přísedících nebo pětičlenného senátu složeného ze dvou soudců a tří přísedících. Přísedícím se může stát každý občan Slovinské republiky ve věku nejméně 30 let, hovořící slovensky, který nebyl nikdy odsouzen za trestný čin stíhaný z úřední povinnosti, a je zdravotně a osobnostně způsobilý k plnění úkolů přísedícího.

Jako členové senátu mají přísedící stejná oprávnění jako soudce, s výjimkou práva řídit hlavní líčení, jež je výsadním oprávněním předsedy senátu. Předseda senátu je odpovědný za objasnění všech aspektů případu a zjištění skutečného stavu věci. Za tím účelem uděluje slovo stranám, znalcům, obžalobě i obhajobě, a vyslyší svědky a znalce, zatímco senát rozhoduje o návrzích stran a námitkách vůči opatřením předsedy senátu. Při hlasování o rozhodnutí mají hlasy všech členů senátu stejnou váhu.

6.5.4 Nejvyšší soudní instance v trestních věcech

Podle Ústavy je nejvyšší soudní instancí ve státě Nejvyšší soud. V trestních věcech rozhoduje o tzv. mimořádných opravných prostředcích: 1) žádosti o ochranu zákonnosti (v senátu pěti soudců), a 2) žádosti o mimořádné zmírnění rozsudku (v senátu tří soudců). Rovněž rozhoduje o odvolání proti rozhodnutí soudů druhého stupně (v senátu pěti soudců).

Žádost o ochranu zákonnosti proti pravomocnému rozsudku může být podána státním zástupcem, odsouzeným a jeho obhájcem, na základě porušení trestního práva, závažného porušení ustanovení upravujících trestní řízení, jakož i jiného porušení ustanovení upravujících trestní řízení, pokud takové porušení mohlo způsobit nezákonnost soudního rozhodnutí. Státní zástupce může žádost založit na jakémkoliv porušení práva. Státní zástupce, odsouzený, jeho obhájce a někteří blízcí příbuzní, mohou žádat o mimořádné zmírnění rozsudku. Žádost se podává proti pravomocnému rozhodnutí v případě, že po právní moci rozsudku vyšly najevo určité skutečnosti, které by byly mohly vést k mírnějšímu rozsudku, pokud by v době rozhodování o něm byly soudu známy. Při rozhodování o mimořádném opravném prostředku se Nejvyšší soud omezuje pouze na přezkoumání těch skutečností, které žadatel v žádosti uplatil.

Odvolání proti rozsudku soudu druhého stupně může být Nejvyššímu soudu podáno v následujících případech: 1) když soud druhého stupně uložil nebo potvrdil nejvyšší trest 30 let odnětí svobody, 2) když soud druhého stupně provedl hlavní líčení a založil své rozhodnutí na nových skutečnostech, a 3) když soud druhého stupně změnil zprošťující rozsudek soudu prvního stupně a vynesl rozsudek odsuzující. Nejvyšší soud může do určité míry rozšířit škálu odvolacích důvodů *ex officio* v rámci přezkoumání některých prvků spravedlnosti procesu.

6.5.5 Význam precedentů

Při rozhodování trestních věcí aplikují slovinské soudy právní předpisy na skutkové okolnosti konkrétního případu. Z toho důvodu nemůže být soudní rozhodnutí používáno jako precedens pro rozhodování v jiných případech. Rozhodnutí Nejvyššího soudu a někdy též rozhodnutí soudů druhého stupně nicméně *de facto* ovlivňují nižší soudy, neboť je velmi pravděpodobné, že budoucí rozhodnutí nižších soudů, jež by byla v rozporu s judikaturou pokládánou za jednotnou a ustálenou, by byla vyššími soudy zrušena. Je tudíž faktickou funkcí vyšších soudů podávat jednotný a konzistentní výklad práva.

6.6 Advokacie a obhajoba

6.6.1 Zákonná oprávnění obhajoby v předsoudním stadiu

Obviněný má právo nechat se zastupovat obhájcem od okamžiku, kdy byla omezena jeho osobní svoboda, k čemuž obvykle dochází v předsoudním stadiu. Ustanovení § 4 TŘ, založené na článku 19 odst. 3 Ústavy a vycházející z teorie *Miranda Warning*, stanoví, že zadržaná osoba musí být okamžitě poučena o svých právech, a to ve svém mateřském jazyce nebo v jazyce, kterému rozumí. Jedno z uvedených práv je právo na obhájce podle vlastního výběru. Podezřelému, který nemá prostředky na obhájce, může být v zájmu spravedlnosti ustanoven obhájce na náklady státu. Až do příslušného rozhodnutí Ústavního soudu zůstávala nevyřešena otázka, zda osobě, jejíž svoboda byla omezena, náleží právo na rozmluvu se svým obhájcem bez přítomnosti třetí osoby. V rozhodnutí se uvádí, že důvěrnost vztahu mezi osobou, jejíž svoboda byla omezena, a jejím právním zástupcem, je podle Ústavy jednou ze základních součástí práva na právní pomoc vykonávanou právním zástupcem.³²

Pokud osobní svoboda obviněného omezena nebyla, může obviněný realizovat své právo na obhájce bez omezení od zahájení formálního trestního řízení, tj. od počátku stadia vyšetřování. Před zahájením stadia vyšetřování může obviněný své právo na obhájce uplatnit, pokud byla vůči němu použita některá zajišťovací opatření (např. domovní prohlídka). S výjimkou případů nutné obhajoby se obviněný svého práva na obhájce může vzdát.

Otázkou zůstává, zda právo na obhájce a ostatní práva zaručená TŘ náleží též podezřelému, který byl vyzván, aby se dostavil k policejnímu orgánu k podání vysvětlení, aniž by byla omezena jeho svoboda. Je třeba konstatovat, že policie nemá povinnost poučit předvolanou osobu o jejích právech, dokonce ani když je daná osoba již pokládána za podezřelou. Proto v případě neformálního získávání informací policií od podezřelého není podezřelý poučován o svých právech, přestože prošetřování věci již může být zaměřeno na jeho osobu.

³² Rozhodnutí Ústavního soudu č. Up-101/96.

6.6.2 Právo na obhajobu před soudem

Po zahájení soudního stadia vyšetřování má obviněný neomezené právo nechat se zastupovat obhájcem. V některých případech musí být obhájce obviněnému ustanoven z úřední povinnosti (nutná obhajoba). Obviněný musí mít obhájce od prvního výslechu 1) pokud je obviněný hluchý, němý, nebo jinak neschopný se sám dostatečně hájit, 2) v řízení o trestném činu, za který lze uložit trest odnětí svobody na třicet let, nebo 3) pokud byla osobní svoboda obviněného omezena a obviněný byl předán vyšetřujícímu soudci.

Obviněný musí mít obhájce během řízení o vzetí do vazby a po celou dobu, kdy je ve vazbě. Pokud na něj byla podána obžaloba, musí mít obhájce v případě, že je stíhán pro trestný čin, za který lze uložit trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let. Jestliže si ve výše uvedených případech obviněný obhájce nezvolí, je mu obhájce ustanoven soudem pro řízení až do právní moci rozsudku.³³

Obhájce je oprávněn jednat v zájmu svého klienta. Musí mu být doručovány veškeré písemnosti, které jsou doručovány obviněnému. Během vyšetřování jej musí vyšetřující soudce informovat o místě a termínu jednotlivých vyšetřovacích úkonů tak, aby se jich mohl zúčastnit (např. prohlídka objektů, vylých obviněného či svědka). Obhájce se musí účastnit prvního výslechu obviněného poté, co byla omezena jeho svoboda. Jinak pro obhájce platí ohledně práv v řízení totéž co pro obviněného. Má právo nahlížet do spisu, pořizovat si z něj výpisy a seznamovat se s jednotlivými důkazy od okamžiku, kdy byl podán návrh na zahájení trestního stíhání ze strany příslušného státního zástupce, nebo kdy před zahájením vyšetřování byly vyšetřujícím soudcem prováděny jednotlivé vyšetřující úkony. Během soudního jednání může klást otázky svému klientovi, vyslýchat svědky a znalce atd. Po vynesení rozsudku je obhájce oprávněn podat odvolání, popřípadě, po nabytí právní moci rozsudku, mimořádný opravný prostředek.

6.6.3 Náklady obhajoby

Pokud podezřelý, jehož osobní svoboda byla omezena, nemá dostatek prostředků na obhájce, ustanoví mu policie v zájmu spravedlnosti na jeho žádost obhájce na náklady státu.

³³ Pokud byl obviněný odsouzen k trestu odnětí svobody na třicet let, je mu rovněž ustanoven obhájce pro řízení o mimořádných opravných prostředcích.

Hrazení nákladů právní pomoci závisí na tom, 1) zda byl obhájce ustanoven z úřední povinnosti či nikoliv, a 2) jaké bylo rozhodnutí ve věci. V případě ustanovení z úřední povinnosti hradí stát veškeré náklady až do vynesení rozsudku. V případě zprošťujícího rozsudku hradí veškeré náklady právní pomoci stát. V případě rozsudku odsuzujícího je obviněný povinen uhradit náklady obhajoby s výjimkou případů, kdy by to ohrozilo výživu obviněného nebo osob, které je povinen vyživovat.

6.6.4 Kvalifikace nezbytná pro výkon advokacie

Osoba s právnickým vzděláním, která se chce stát advokátem, musí složit advokátskou zkoušku, a splnit podmínku alespoň čtyřletého výkonu právního povolání a nejméně roční praxe v advokátní kanceláři. Jakmile je dotyčný zapsán do seznamu advokátů vedeného Slovinskou advokátní komorou, je oprávněn působit jako advokát.

6.7 Postavení oběti

6.7.1 Právní definice oběti

Poškozený (oběť) je definován jako osoba, jejíž osobní či majetková práva byla poškozena či ohrožena.

6.7.2 Role oběti v předsoudním stadiu

V průběhu vyšetřování má oběť právo upozornit na veškeré skutečnosti a nabízet důkazy, jež mohou přispět k objasnění trestného činu, k odhalení pachatele a k uplatnění majetkových nároků. Nemá však právo účastnit se výslechu obviněného či prohlídek. Poškozený se může zúčastnit výslechu svědka pouze tehdy, pokud lze předpokládat, že svědek nebude vyslýchán v hlavním líčení. Může se zúčastnit ohledání místa činu a výslechu znalce. Se svolením vyšetřujícího soudce může klást otázky a má též právo nahlížet do spisu a seznamovat se s věcnými důkazy. Toto právo mu však může být odepřeno, pokud ještě nebyl v řízení vyslechnut jako svědek. Poškozený se může kdykoliv obrátit na předsedu soudu, v jehož obvodu vyšetřování probíhá, se stížností na vadný postup řízení.

6.7.3 Opravné prostředky oběti proti rozhodnutí nezahájit řízení

Oběť nemá zákonný opravný prostředek proti rozhodnutí nezahájit řízení. Musí však být v takovém případě poučena o možnosti vyvolat trestní stíhání sama. Stejně postupují soudy, pokud státní zástupce vezme zpět obžalobu. Poškozený v pozici žalobce může ve stíhání pokračovat ve lhůtě osmi dnů ode dne, kdy byl informován o odložení věci (zastavení řízení). Svá oprávnění může uplatňovat prostřednictvím právního zástupce. Poškozený má v pozici žalobce veškerá práva státního zástupce (s výjimkou oprávnění vyplývajících z postavení státního zástupce jako státního orgánu) a je v postavení rovnoprávné strany trestního řízení.

6.7.4 Rozsah oprávnění uplatňovat nárok občanskoprávní cestou

Oběť má v postavení poškozeného právo uplatnit nárok na náhradu škody v rámci trestního řízení za podmínky, že zjištění tohoto nároku trestní řízení významně neprodlouží. Nárok na náhradu škody může spočívat v požadavku na vlastní náhradu škody, na vrácení majetku, či na zneplatnění právního úkonu. Návrh musí být vznesen před skončením hlavního líčení, měl by být určitý a opřený o důkazy vyjmenované v návrhu. Poškozený může vzít před skončením hlavního líčení svůj návrh zpět a nárok dále uplatňovat v občanskoprávním řízení. Návrh na přiznání nároku na náhradu škody, který byl vzat zpět, nelze podat znovu. Na základě návrhu poškozeného lze v průběhu trestního řízení rozhodnout o dočasném zajištění jeho nároku na náhradu škody.

Rozhodnutí o nároku na náhradu škody je součástí rozhodnutí soudu ve věci samé. Pokud je obžalovaný uznán vinným, soud může přiznat nárok v plné výši, nebo jej může přiznat pouze zčásti a se zbytkem nároku poškozeného odkázat na řízení ve věcech občanskoprávních. Jestliže je obžalovaný zproštěn obžaloby, nebo je obžaloba zamítnuta, nebo soud svým rozhodnutím řízení přeruší, poučí poškozeného, že se svým nárokem na náhradu škody může obrátit na občanskoprávní soud. V důsledku překážky *res iudicata* může být rozsudek obsahující rozhodnutí o náhradě škody změněn pouze prostřednictvím tzv. mimořádných opravných prostředků, jinými slovy obnovou trestního řízení či žádostí o ochranu zákonnosti.

6.7.5 Právo oběti vznášet obvinění v trestních věcech a/nebo být slyšena v řízení o obviněních vznesených státním zástupcem

Poškozený se předvolává k hlavnímu líčení. Právním důsledkem nedostavení se k hlavnímu líčení je skutečnost, že jeho absence zakládá právní domněnku, že poškozený nemá v úmyslu stát se žalobcem v případě, že státní zástupce vezme obžalobu zpět. Během soudního řízení se poškozený může účastnit hlavního líčení, má právo předkládat důkazy, klást se svolením předsedy senátu otázky svědkům a znalcům, vyjadřovat se k jejich výpovědi a upřesňovat ji, jakož i podávat jiné návrhy. Vyšetřující soudce a předseda senátu mají povinnost jej o jeho právech poučit. Na druhou stranu zákon nestanoví žádnou sankci pro případ opomenutí této povinnosti.

6.7.6 Právo oběti podávat odvolání

Poškozený má právo podat odvolání, ovšem pouze proti rozhodnutí o nákladech trestního řízení. Toto ustanovení je dlouhodobě předmětem kritiky, neboť je logické, že poškozený má zájem na možnosti napadnout soudní rozhodnutí o náhradě škody či skutečnost, že takové rozhodnutí chybí. Podle platné právní úpravy ovšem nikdo, ani poškozený, nemůže podat odvolání z důvodu porušení práva týkajícího se rozhodnutí o náhradě škody.

6.7.7 Pomoc oběti domoci se náhrady škody od pachatele

Stát neposkytuje oběti pomoc při uplatňování nároku na náhradu škody vůči pachateli.

6.7.8 Právo oběti na náhradu škody od státu

V současnosti nemají oběti ve Slovinsku možnost uplatňovat nárok na náhradu škody způsobené trestným činem vůči státu.

6.7.9 Národní a/nebo místní projekty podpory obětí

Ve všech větších městech Slovinska se nacházejí centra nabízející pomoc obětem trestné činnosti. Jedná se o nevládní organizace plně podporované státem. Nabízejí

profesionální psychologickou podporu (individuální i skupinovou), právní servis a poradenství.

7. Trestání a systém trestů

7.1 Druhy sankcí podle trestního zákona

Slovinské trestní právo nabízí pluralitu trestních sankcí, což by mělo v co nejvyšší možné míře umožnit individualizaci rozhodování (o zásadě individualizace viz výše kapitolu 5):

- 1) *Tresty* (odnětí svobody, peněžitý trest, zákaz řízení motorových vozidel a vyhoštění cizinců)
- 2) *Výstražné sankce* (podmíněný trest, podmíněný trest s úředním dohledem a soudní výstraha)
- 3) *Ochranná opatření* (ochranné psychiatrické léčení a dozor ve zdravotnickém zařízení, ochranné léčení osob závislých na alkoholu a drogách, zákaz výkonu určité činnosti, odnětí řidičského oprávnění, zabránění věcí použitých k trestné činnosti nebo z ní pocházejících)
- 4) *Výchovná opatření* (důtka, pokyny a zákazy, dohled orgánem sociální péče, umístění do výchovného zařízení, umístění do nápravného zařízení pro mladistvé, umístění do zařízení pro fyzicky a mentálně postiženou mládež).

7.2 Rozdělení sankcí podle koncepčního pojetí

Trestní zákon rozlišuje tresty a opatření (viz výše), přičemž mezi tresty rozlišuje dále hlavní a vedlejší tresty. Například trest odnětí svobody může být uložen pouze jako hlavní trest. Peněžitý trest může být uložen jako trest hlavní i jako trest vedlejší. Zákaz řízení motorových vozidel, stejně jako vyhoštění cizince, mohou být uloženy pouze vedle trestu odnětí svobody, peněžitého trestu nebo podmíněného trestu, jako tresty vedlejší. Vedle hlavního trestu může být uložen jeden či více trestů vedlejších (§ 35 trestního zákona).

7.3 Zvláštní sankce pro mladistvé

Mladistvým mohou být uloženy následující sankce:

- výchovná opatření (důtka, pokyny a zákazy, dohled orgánem sociální péče, umístění do výchovného zařízení, umístění do nápravného zařízení pro mladistvé, umístění do zařízení pro fyzicky a mentálně postiženou mládež), a
- tresty (peněžitý trest a trest odnětí svobody v zařízení pro mladistvé).

Věk pachatele je základním kritériem pro rozhodnutí soudu, zda uložit výchovné opatření či trest. Trest může být uložen pouze staršímu mladistvému (16 – 18 let), a to pouze výjimečně. Při ukládání trestu musí soud odůvodnit, proč v daném případě neuložil výchovné opatření. Velmi důležité je též posouzení otázky jak intenzivní péče a pomoc je nezbytná k dosažení cíle, kterým je výchova, resp. převýchova.

Podle statistických údajů ukládají soudy ve věcech mladistvých pachatelů výchovná opatření v přibližně 98 % případů. Pokud jde o volbu mezi šesti jednotlivými výchovnými opatřeními (z nichž jedno – pokyny a zákazy – zahrnuje jedenáct různých forem), je třeba předeslat, že závažnost spáchaného činu, jež má jinak obzvláštní důležitost při rozhodování o trestu pro dospělého pachatele, výběr výchovného opatření zpravidla příliš neovlivňuje. Rozhodujícím hlediskem jsou soudem zjištěné požadavky na budoucí výchovu a převýchovu mladistvého. Závažnost a okolnosti trestného činu hrají při výběru výchovného opatření pouze vedlejší roli, patrnou zejména při řešení otázky, zda mladistvého umístit do nápravného zřízení pro mladistvé či nikoliv.

Trest odnětí svobody v zařízení pro mladistvé, jako nejpřísnější sankce pro mladistvé pachatele, lze uložit pouze za splnění dvou formálních podmínek:

- pachatel je starší mladistvý (16 – 18 let), a
- mladistvý spáchal závažný trestný čin (trestný čin, za který lze uložit trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně pět let).

Nadto musí soud konstatovat vysokou míru trestní odpovědnosti. Soud stanoví trestní odpovědnost mladistvého tak, že hodnotí, zda byl mladistvý schopen pochopit povahu svého jednání, a zda byl schopen své jednání ovládnout. Dále musí soud zjistit, zda mladistvý jednal úmyslně či z nedbalosti. Tyto aspekty pak bere v úvahu jako podstatné součásti osobnosti mladistvého.

Trest odnětí svobody v zařízení pro mladistvé ukládá soud mladistvému bez ohledu na zákonnou trestní sazbu v rozmezí od šesti měsíců do pěti let. Za trestné činy, za které zákon umožňuje uložit trest odnětí svobody na třicet let (např. kvalifikovaná vražda), je horní hranicí trestní sazby trestu odnětí svobody v zařízení pro mladistvé deset let.

Jak dokládá tabulka č. 5 (viz kapitolu o statistických údajích), peněžitý trest i trest odnětí svobody v zařízení pro mladistvé jsou ukládány vzácně, pouze ve výjimečných případech. Od přijetí nového trestního zákona v roce 1995 lze vysledovat následující trendy v oblasti ukládání sankcí mladistvým:

- pokles počtu uložených důtek. Podle soudců jsou důtky ukládány jako nouzová opatření z nedostatku jiných vhodných výchovných opatření;
- výrazné prosazování nového výchovného opatření (pokyny a zákazy), které během pouhých pěti let dosáhlo pětinového podílu na všech sankcích ukládaných mladistvým;
- společně se zavedením pokynů a zákazů se zvýšilo rovněž využívání dohledu orgánu sociální péče. Toto opatření je často kombinováno s některými konkrétními pokyny či zákazy.

7.4 Zvláštní sankce pro státní úředníky a příslušníky ozbrojených složek

Ve Slovinsku neexistují žádné zvláštní sankce pro státní úředníky, příslušníky ozbrojených složek či jiné zvláštní profesní skupiny.

7.5 Zvláštní sankce

System trestních sankcí ve slovinském trestním právu zahrnuje čtyři typy trestních sankcí: tresty, výstražné sankce, ochranná opatření a výchovná opatření. System trestů je tvořen čtyřmi druhy trestu, jimiž jsou trest odnětí svobody, peněžitý trest, zákaz řízení motorových vozidel a vyhoštění cizinců. Trest odnětí svobody je trestem hlavním, zatímco peněžitý trest může být uložen jako trest hlavní i jako trest vedlejší. Zákaz řízení motorových vozidel a vyhoštění cizinců mohou být uloženy jen jako vedlejší tresty vedle trestu odnětí svobody, peněžitého trestu, nebo podmíněného trestu.

Poslední trest smrti byl ve Slovinsku vykonán v roce 1957, takže lze prohlásit, že od té doby Slovinsko uplatňovalo k tomuto trestu abolicionistický přístup. Zcela byl trest smrti zrušen novelou Ústavy z roku 1989.

Trest odnětí svobody je sankcí spojenou se ztrátou osobní svobody. Obecná nejnížší výměra tohoto trestu činí patnáct dní a obecná nejvyšší výměra činí patnáct let. Za úmyslné spáchání nejzávažnějších trestných činů (jako vražda ze zločinnosti, genocidium, válečné zločiny proti civilnímu obyvatelstvu) lze nicméně uložit trest odnětí svobody na třicet let. Trest odnětí svobody se vždy ukládá na pevně stanovenou dobu; soud délku trestu stanoví v rámci trestní sazby stanovené zákonem na daný trestný čin.

Vedle trestu odnětí svobody je určitým druhem omezení osobní svobody též ochranné psychiatrické léčení a dozor ve zdravotnickém zařízení (§ 64). Toto opatření lze uložit pouze pachatelům, kteří se dopustili trestného činu ve stavu významně snížené přičetnosti či ve stavu nepřičetnosti. Přestože je určeno jako hlavní sankce pro nepřičetné pachatele, pachatelům, jejichž přičetnost byla významně snížena, je lze uložit vedle trestu, přičemž jeho výkon předchází výkonu trestu. Uvedené opatření se ukládá na neurčito. O propuštění ze zdravotnického zařízení rozhoduje soud, který je povinen vždy jednou za rok posoudit, zda je nezbytná další péče a dozor. U pachatelů, kteří jsou pokládáni za nepřičetné, může toto opatření trvat nejvýše deset let.

Od roku 1999 může soud ukládat peněžitý trest ve dvou formách – jako denní částky či jako absolutní částku. Jako absolutní částka může být peněžitý trest uložen pouze tehdy, nemůže-li být uložen ve formě denních částek. Obecná nejnížší výměra denních částek je 5 a obecná nejvyšší výměra 360 denních částek, s výjimkou trestných činů spáchaných ze zločinnosti, kdy nejvyšší výměra činí 1500 denních částek. Soud stanoví výši denní částky vzhledem k dennímu příjmu pachatele, počítaného na základě mzdy a jiných příjmů za poslední tři měsíce, a s ohledem na výdaje jeho rodiny. Trestní zákon rovněž stanoví minimální a maximální výši denní částky.

Obecně prospěšné práce byly do slovinského právního řádu zavedeny v roce 1995 jako výchovné opatření pro mladistvé pachatele (§ 77) a jako způsob výkonu trestu odnětí svobody nepřevyšujícího tři měsíce, pokud tak nařídil soud rozhodující v prvním stupni (§ 107). V praxi jsou však ukládány zcela výjimečně.

7.6 *Přeměna peněžitého trestu na trest odnětí svobody*

Lhůta, v níž má být peněžitý trest zaplacen, bývá stanovena v rozsudku. Nesmí být kratší než patnáct dní a delší než tři měsíce. Odůvodňují-li to zvláštní okolnosti, může být pachateli umožněno zaplatit peněžitý trest ve splátkách, a lhůta k plnění může být prodloužena. V případě nezaplacení může být peněžitý trest přeměněn na trest odnětí svobody v poměru jeden den odnětí svobody za dvě nesplacené denní částky. Maximální délka tohoto náhradního trestu odnětí svobody je šest měsíců.

7.7 *Opatření vůči dospělým pachatelům*

Trestní zákon upravuje šest druhů ochranných opatření:

- ochranné psychiatrické léčení a dozor ve zdravotnickém zařízení,
- ochranné psychiatrické léčení v komunitě,
- ochranné léčení osob závislých na alkoholu a drogách,
- zákaz výkonu určitých činností,
- odnětí řidičského oprávnění, a
- zabránění věci.

7.8 *Obecná ustanovení o ukládání trestu*

Obecná ustanovení o ukládání trestu obsahuje § 41 trestního zákona. Pachateli se ukládá trest v rámci trestní sazby a s ohledem na závažnost trestného činu a zavinění pachatele. Soud musí brát v úvahu všechny okolnosti, které mají vliv na stanovení druhu a výměry trestu (polehčující a přitěžující okolnosti): míru zavinění pachatele, pohnutku ke spáchání trestného činu, míru způsobeného ohrožení či poškození majetku, okolnosti, za kterých byl trestný čin spáchán, dosavadní způsob života pachatele, jeho osobní a majetkové poměry, chování pachatele po spáchání trestného činu (zejména zda nahradil způsobenou škodu), a další skutečnosti týkající se osobnosti pachatele. Může vzít v úvahu též další okolnosti, jež nejsou uvedeny mezi výše jmenovanými. V závislosti na konkrétním případě může být určitá okolnost pokládána za polehčující či přitěžující.

7.9 Zvláštní sankce či opatření stanovené za určité delikty

Trestné činy v dopravě: za trestné činy proti bezpečnosti v dopravě (hlava 31 trestního zákona) stanoví TZ trest odnětí svobody nebo peněžitý trest. Vedle nich může být jako vedlejší uložen trest „zákazu řízení motorových vozidel“ na dobu od tří měsíců do jednoho roku. Pokud byl pachateli uložen trest, podmíněný trest nebo soudní výstraha, nebo jestliže bylo upuštěno od potrestání pachatele, může soud uložit ochranné opatření odnětí řidičského oprávnění na dobu od jednoho do pěti let, dojde-li k názoru, že další účast pachatele v dopravním provozu by mohla být vzhledem k jeho neschopnosti bezpečně řídit nebezpečná.

Drogové trestné činy: trestné činy „nedovolená výroba a obchod s omamnými látkami“ a „umožnění užívání omamných látek“ jsou trestány trestem odnětí svobody. V těchto případech je zároveň ukládáno ochranné opatření „zabrání věcí použitých k trestné činnosti nebo z ní pocházejících“ (zde samotné omamné látky a prostředky k jejich výrobě).

Trestné činy týkající se střelných zbraní: trestné činy „výroba a opatřování zbraní a nástrojů určených ke spáchání trestného činu“ a „nezákonná výroba a obchod se zbraněmi a výbušninami“ jsou trestány trestem odnětí svobody.

Trestné činy proti životnímu prostředí: trest odnětí svobody či peněžitý trest jsou stanoveny jako hlavní tresty za trestné činy proti životnímu prostředí a přírodním zdrojům (hlava 32 trestního zákona).

Hospodářské trestné činy: trest odnětí svobody či peněžitý trest jsou stanoveny jako tresty za trestné činy proti hospodářství (hlava 24 trestního zákona). V mnoha těchto případech bývá ukládáno též ochranné opatření „zabrání věcí použitých k trestné činnosti nebo z ní pocházejících“.

8. Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, probace

8.1 Základní ustanovení

Slovinské trestní právo obsahuje tři druhy výstražných sankcí: podmíněný trest, podmíněný trest s úředním dohledem a soudní výstrahu. První z nich, podmíněný trest, může soud uložit pachateli trestného činu místo trestu (§ 50 odst. 1). Spočívá ve vynesení trestu a stanovení lhůty v rozmezí od jednoho do pěti let (zkušební doba), po jejímž uplynutí trest nebude vykonán, pokud se v jejím průběhu pachatel nedopustí dalšího trestného činu. Ochranná opatření, uložená vedle podmíněného trestu, jsou ovšem vykonána (§ 50 odst. 4). Rovněž pokud byl jako součást odsuzujícího rozsudku uložen nějaký vedlejší trest, může soud rozhodnout, že se vykoná (§ 51 odst. 4).

V rámci „podmíněného trestu s úředním dohledem“ (§ 56) stanoví soud pachateli, jemuž byl trest podmíněně uložen, povinnost podrobit se úřednímu dohledu po určitou dobu v průběhu zkušební doby. Úřední dohled zahrnuje podporu, dohled a dozor. Tento druh trestu je obvykle ukládán tehdy, pokud jsou dány podmínky pro uložení podmíněného trestu, ale „soud se domnívá, že je nezbytné v průběhu zkušební doby uložit opatření tohoto druhu“ (§ 57 odst. 1). Při uložení podmíněného trestu s úředním dohledem může soud rovněž vydat jeden či několik pokynů, jež musí pachatel plnit (§ 58 odst. 1). Jakmile soud dojde k závěru, že úřední dohled již není nezbytný, může jej ukončit, a to ještě před uplynutím zkušební doby (§ 57 odst. 2).

8.2 Předpoklady

Podmíněně odložen může být trest odnětí svobody v délce nepřesahující dva roky, nebo peněžitý trest. Odložit nelze trest za trestné činy, za něž zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby vyšší než tři roky. Vedle těchto objektivních předpokladů musí být splněny ještě předpoklady subjektivní, aby byl trest podmíněně odložen. Soud trest podmíněně odloží pouze tehdy, pokud dojde k závěru, že lze důvodně předpokládat, že se pachatel nedopustí dalšího trestného činu (§ 51 odst. 3). Bere přitom v úvahu osobnost pachatele, jeho chování po spáchání trestného činu, míru trestní odpovědnosti a další okolnosti, za nichž byl trestný čin spáchán.

8.3 *Trest odložený pouze zčásti*

Částečný odklad trestu není možný.

8.4 *Připojené obecné či zvláštní podmínky*

Soud může podmíněný odklad trestu vázat na splnění těchto podmínek:

- vydání majetku, který pachatel nabyt trestnou činností;
- náhradu škody, způsobené trestným činem;
- splnění dalších povinností stanovených trestním právem.

Lhůtu, v níž mají být uvedené podmínky splněny, stanoví soud v rámci délky trvání zkušební doby (§ 50 odst. 3).

V případě „podmíněného trestu s úředním dohledem“ může soud zároveň vydat jeden či několik pokynů, jež musí pachatel plnit (§ 58). Při výběru těchto pokynů bere soud zejména v úvahu věk pachatele, jeho psychologické rysy, motiv spáchaného trestného činu, osobní poměry pachatele, jeho dosavadní způsob života, okolnosti, za nichž byl trestný čin spáchán a chování pachatele po činu. Aplikace pokynů nesmí v žádném případě ponižovat lidskou důstojnost pachatele ani působit mu neodůvodněné útrapy. Soudní pokyny mohou spočívat v uložení následujících povinností:

- podrobit se léčebné péči ve vhodném zdravotnickém zařízení,
- navštěvovat psychologickou poradnu, poradnu pro výběr povolání či využít jiných poradenských služeb,
- získat pracovní kvalifikaci či nastoupit zaměstnání vhodné s ohledem na jeho zdraví, dovednosti a dispozice,
- plnit své závazky vyplývající z povinnosti podporovat rodinu (vyživovací povinnost).

8.5 *Dohled nad plněním podmínek*

Dohled na plnění podmínek, které byly odsouzenému uloženy, vykonává soud. Po uplynutí lhůty, po kterou byl odsouzený povinen soudné podmínky plnit, soudce (v praxi

spíše některý člen jeho pomocného personálu) provede šetření (konzultace s obětí, s institucemi, v nichž měl pachatel podstoupit léčbu, atd. v závislosti na povaze uložených povinností) za účelem zjištění, zda pachatel uložené povinnosti splnil či nikoliv. Pokud zjistí, že pachatel podmínky nesplnil, povede toto zjištění k zahájení nového řízení o porušení soudních podmínek (viz níže bod 8.6).

V případě „podmíněného trestu s úředním dohledem“ je úřední dohled vykonáván konzultantem, kterého ustanovuje soud. Zákon o výkonu trestních sankcí stanoví, že příslušné středisko sociální práce je povinno do 30 dnů od doručení rozsudku navrhnout soudu konzultanta k výkonu dohledu (§ 143 odst. 2). Konzultant poskytuje pachateli podporu a dohlíží na to, zda a jak plní soudní pokyny. V rámci této činnosti je povinen a) poskytovat pomoc, vykonávat dohled a udílet pachateli pokyny a praktické rady ohledně toho, jakým způsobem plnit soudní podmínky, za účelem odradit pachatele od páčání další trestné činnosti, b) plnit tyto povinnosti a udržovat vztah s pachatelem ohleduplným a odpovídajícím způsobem, a c) podávat v určitých časových intervalech soudu zprávy o výkonu úředního dohledu a navrhnout vhodné změny či zrušení pokynů či ukončení úředního dohledu (§ 59 trestního zákona). Úkoly konzultanta jsou podrobně upraveny v zákoně o výkonu trestních sankcí.

8.6 Řízení po porušení podmínek a právní důsledky

Podmíněný odklad trestu se ruší (*obligatorní zrušení*) v následujících případech:

- pokud se v průběhu zkušební doby pachatel dopustí jednoho či více trestných činů, za které mu soud uloží trest odnětí svobody v délce nejméně dva roky (§ 52 odst. 1);
- jestliže soud poté, co uloží podmíněný trest, zjistí, že se pachatel dopustil jiného trestného činu ještě před tím, než byl podmíněně odsouzen, a pokud dojde k závěru, že při vědomosti o dřívějším trestném činu by nebyly dány podmínky pro uložení podmíněného trestu (§ 53 odst. 2).

Soud *může* zrušit podmíněný odklad trestu také v případě, že se pachatel v průběhu zkušební doby dopustí jednoho či více trestných činů, za něž mu byl uložen trest odnětí svobody v délce do dvou let, nebo peněžitý trest. Může tak učinit po zvážení všech okolností

týkajících se spáchaných trestných činů a pachatele, zejména podobnosti spáchaných deliktů, jejich závažnosti a motivu pachatele (§ 52 odst. 2).

Pokud byla jako součást podmíněného trestu pachateli uložena určitá povinnost a pachatel tuto povinnost nesplnil ve lhůtě stanovené v rozsudku, soud *může* buď prodloužit lhůtu ke splnění povinnosti, nebo podmíněný odklad trestu zrušit. Jestliže soud dojde k závěru, že pachatel není schopen povinnost uloženou v rámci podmíněného odsouzení splnit z omluvitelných důvodů, může uvedenou povinnost zrušit nebo nahradit povinností jinou (uvedenou v zákoně), kterou pokládá za vhodnější (§ 54).

Pokud v případě „podmíněného trestu s úředním dohledem“ pachatel neplní povinnosti uložené soudem, může mu být udělena výstraha, povinnosti mohou být nahrazeny jinými, úřední dohled může být prodloužen v rámci celkové zkušební doby, nebo může být podmíněný odklad trestu zrušen (§ 56 odst.3). Jestliže pachatel neplní pokyny v průběhu zkušební doby, anebo pokud nespolupracuje s ustanoveným konzultantem, soud mu může udělit výstrahu, změnit pokyny, prodloužit úřední dohled v rámci celkové zkušební doby, nebo podmíněný odklad trestu zrušit (§ 60).

8.7 Sociální služby a systém trestní justice

Probační služba ve Slovinsku neexistuje. Hlavními orgány odpovědnými za poskytování sociální péče občanům, jakož i za plnění určitých úkolů v oblasti trestní justice, jsou střediska sociální práce, působící pod ministerstvem práce, rodiny a sociálních věcí. Jedná se o zařízení veřejné služby financované státem. Nabízejí a) pomoc osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody, b) společně s vězeňskou službou realizaci obecně prospěšných prací pokud jde o podmíněný trest s dohledem, c) dohled orgánu sociální péče nad mladistvými, d) mediační služby pro mladistvé, e) dohled nad výkonem obecně prospěšných prací mladistvých, a f) organizaci kursů společenské výchovy pro mladistvé.

Mezi jiné organizace zapojené do systému trestní justice a systému probační/sociální péče patří:

- soukromé organizace (firmy) a nevládní organizace zapojené do systému podpory obětí,

- mediátoři (ve stadiu trestního stíhání, působící pod Nejvyšším státním zastupitelstvím, financovaní státem),
- státní zástupci, dohlížející na plnění svých pokynů, a
- národní vězeňská služba, která dohlíží na realizaci obecně propěšných prací společně se středisky sociální práce.

8.8 *Úloha dobrovolníků*

Konzultant navržený střediskem sociální práce a ustanovený soudem v případě „podmíněného trestu s úředním dohledem“ může být jedním ze sociálních pracovníků zaměstnaných ve středisku sociální práce, anebo jakákoliv jiná osoba vhodná a ochotná plnit úkoly konzultanta. Dobrovolníci tedy mohou působit jako konzultanti. Podle § 143 odst. 4 zákona o výkonu trestních sankcí má podrobnosti o předpokladech a dalších otázkách týkajících se práce konzultanta stanovit prováděcí předpis. Takový prováděcí předpis však dosud nebyl vydán.

9. Vězeňský systém a postpenitenciární péče

9.1 Organizace vězeňského systému

Vězeňská správa Slovinské republiky byla zřízena v roce 1995 jako složka resortu ministerstva spravedlnosti. V jejím čele stojí Generální ředitel, kterého jmenuje vláda na návrh ministra spravedlnosti. Vězeňská správa plní administrativní a odborné úkoly, týkající se výkonu trestu odnětí svobody, organizace a řízení věznic a nápravného zařízení, personální přípravy, zajištění plnění finančních, materiálních, personálních a dalších podmínek provozu věznic a nápravného zařízení, jakož i zachování práv a plnění povinností osob zbavených osobní svobody.

Ředitelství (vedení) Vězeňské správy zahrnuje Úsek všeobecných, právních a ekonomických záležitostí (složený z Právního odboru, Finančního odboru a Odboru veřejných zakázek) a Úsek zacházení (složený z Odboru výchovy a Odboru bezpečnosti a ostrahy). Vedle těchto dvou úseků spadá pod Vězeňskou správu dalších sedm jednotek, a to šest věznic a jedno nápravné zařízení. Jednotlivé věznice jsou organizovány více méně stejným způsobem a zahrnují Odbor výchovy, Odbor bezpečnosti a ostrahy, Obchodní odbor, Všeobecný a právní odbor, a Finanční a účetní odbor.

Slovinsko disponuje šesti věznicemi sloužícími ve třinácti lokalitách k výkonu trestu odnětí svobody, k výkonu trestu odnětí svobody v zařízení pro mladistvé, k výkonu sankce odnětí svobody uložené v rámci řízení o přestupcích a k výkonu sankce odnětí svobody uložené na základě jiných právních předpisů. Tři ze šesti věznic jsou věznice ústřední, určené pro osoby odsouzené k odnětí svobody delšímu než osmnáct měsíců. Zbylé tři věznice jsou věznice okresní. Nachází se zde rovněž jedno nápravné zařízení pro mladistvé, kteří jsou do něj umístěni k výkonu výchovného opatření. Věznice a nápravné zařízení tvoří vnitřní organizační jednotky Vězeňské správy.

Největší věznicí je Věznice Dob (ústřední věznice v obci Dob, nedaleko Ljubljany), kde jsou umístěni odsouzení mužského pohlaví, vykonávající trest odnětí svobody od jednoho a půl roku až do 20, popř. 30 let. Ústřední ženská věznice je umístěna v obci Ig (Věznice Ig), a věznice pro mladistvé v obci Celje. Okresní věznice, kde jsou umístěni odsouzení

vykonávající trest odnětí svobody do jednoho a půl roku, se nacházejí v obcích Koper, Maribor a Ljubljana. Nápravné zařízení pro mladistvé je v obci Radeče.

Každá věznice má otevřené, polouzavřené a uzavřené oddělení, mezi nimiž jsou rozdíly v úrovni zabezpečení a omezení svobody pohybu vězňů. Pokud byl pachatel odsouzen k trestu odnětí svobody nepřevyšujícímu tři roky, může soud nařídit, aby byl trest vykonán v otevřeném vězeňském zařízení. Jestliže byl uložen trest odnětí svobody v délce do pěti let, může soud nařídit jeho výkon v polouzavřeném vězeňském zařízení (§ 107 odst. 3 trestního zákona). Trest odnětí svobody nepřevyšující tři měsíce může být rovněž vykonán tím způsobem, že místo pobytu ve věznici je odsouzený povinen vykonávat práce pro humanitární organizace či pro obec po dobu nejvýše šesti měsíců, přičemž celková doba práce se může pohybovat mezi 80 a 240 hodinami. Rozvrh takové práce nesmí narušovat povinnosti odsouzeného vyplývající z jeho řádného zaměstnání. Tato forma výkonu trestu je stanovena soudem, který o věci rozhoduje v prvním stupni. Soud bere v úvahu objektivní i subjektivní okolnosti týkající se pachatele, stejně jako jeho souhlas s takovým výkonem trestu. Pokud odsouzený neplní svou povinnost vykonávat práce pro humanitární organizace či pro obec, soud může rozhodnout o tom, že bude vykonán trest odnětí svobody (§ 107 odst. 4).

Vězeňskou populaci lze dělit do pěti kategorií: osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, osoby ve výkonu vazby, osoby, jimž byla sankce odnětí svobody uložena v přestupkovém řízení, mladiství odsouzení k trestu odnětí svobody, a mladiství v nápravném zařízení. Jednotlivé kategorie vězňů vykonávají trest odděleně – osoby uvězněné za přestupek jsou umístěny odděleně od osob odsouzených za trestný čin, mladiství jsou umístěni odděleně od dospělých, a muži vykonávají trest odděleně od žen.

Většina věznic je starší než 100 let. Největší věznice (Dob) byla postavena před 40 lety. Z důvodu nedostatku moderních vězeňských zařízení a přeplněnosti stávajících věznic byla vybudována a v roce 2004 otevřena nová věznice v Koperu.

Trendy v počtu vězeňské populace lze vysledovat z tabulky 8. Po roce 1984 počet vězňů soustavně klesal až do roku 1996, kdy bylo dosaženo poměru 25,6 vězňů na 100.000 obyvatel, a poté začal opět stoupat. V roce 2002 činil index vězeňské populace 49,9/100.000 obyvatel. Slovinsko má tento index vězeňskosti tradičně nízký, srovnatelný s Chorvatskem, ale mnohem nižší než Itálie, Rakousko či Maďarsko.

9.2 Podmíněné propuštění (*parole*), udílení milosti a postpenitenciární péče

Odsouzení mohou být *podmíněně propuštění* po výkonu poloviny trestu za podmínky, že se nedopustí dalšího trestného činu v průběhu doby, která připadá na zbytek trestu. Pachatel, který byl odsouzen k trestu odnětí svobody v délce dvaceti let, může být podmíněně propuštěn až po vykonání patnácti let (§ 109 trestního zákona). O propuštění rozhoduje výbor pro podmíněné propuštění, jmenovaný ministrem spravedlnosti, a v některých případech ředitel vězeňského zařízení (§ 105 zákona o výkonu trestních sankcí). Odsouzený může být propuštěn, je-li důvodné očekávat, že již nebude nadále porušovat zákon, zejména s ohledem na recidivu, na případné probíhající trestní řízení proti odsouzenému o deliktu spáchaném před nástupem výkonu trestu, na projevený postoj odsouzeného ke spáchanému činu a k oběti, na jeho chování ve výkonu trestu, na vývoj léčby jeho závislosti, a na předpoklady znovuzapojení odsouzeného do života společnosti.³⁴

Ve výjimečných případech může být podmíněně propuštěn odsouzený, který vykonal teprve třetinu celkové výměry trestu, pokud splňuje obecný předpoklad (tj. je důvodné očekávat, že již nebude nadále porušovat zákon) a jestliže zvláštní okolnosti týkající se jeho osobnosti naznačují, že se již nedopustí další trestné činnosti (§ 109 odst. 5). Starší mladiství odsouzení (16 – 18 let), vykonávající trest odnětí svobody v zařízení pro mladistvé, mohou být podmíněně propuštěni po výkonu alespoň jedné třetiny trestu, nejdříve však po šesti měsících. Soud může nařídit dohled orgánu sociální péče během zkušební doby podmíněného propuštění (§ 109 odst. 6).

Jestliže podmíněně propuštěný odsouzený spáchá byť jen jediný trestný čin, za který lze uložit trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby vyšší než jeden rok, nebo pokud je odsouzen za trestný čin spáchaný před tím, než byl podmíněně propuštěn, soud podmíněné propuštění zruší (obligatorní zrušení). Soud může zrušit podmíněné propuštění tehdy, pokud podmíněně propuštěný spáchá trestný čin, za který lze uložit trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do jednoho roku. Při rozhodování o zrušení podmíněného propuštění bere soud v úvahu zejména podobnost spáchaných trestných činů, jejich závažnost, motivy pachatele, a další okolnosti naznačující, zda je vhodné podmíněné propuštění zrušit či nikoliv.

Je-li podmíněně propuštěný odsouzen k trestu odnětí svobody nepřevyšujícímu jeden rok a soud podmíněně propuštění nezruší, prodlužuje se zkušební doba podmíněného propuštění o dobu výkonu nového trestu. Jestliže měl podmíněně propuštěný spáchat trestný čin, který vede ke zrušení podmíněného propuštění, a před uplynutím zkušební doby podmíněného propuštění není soudem o vině propuštěného rozhodnuto, může být podmíněně propuštění zrušeno ve lhůtě jednoho roku od uplynutí zkušební doby.

Protřednictvím *udělení milosti* je vůči konkrétné osobě (narozdíl od amnestie, která směřuje vůči neurčitému okruhu osob) vyloučeno trestní stíhání, je jí zcela či zčásti prominut trest, či zmírněn trest použitím mírnějšího druhu trestu nebo snížením výměry trestu nebo zrušením odsouzení, anebo je vůči ní vyloučen dopad určitých právních důsledků odsouzení. Je-li trest změněn milostí, použijí se na takovou změnu obecná ustanovení trestního zákona (§ 118 TZ). Zatímco amnestie se uděluje zákonem, milost uděluje prezident republiky (§ 1 zákona o milostech, čl. 7 Ústavy). Řízení se zahajuje z úřední povinnosti nebo na návrh. Soud a příslušný státní zástupce předkládají své stanovisko k odůvodněnosti udělení milosti ministerstvu spravedlnosti, které následně podává prezidentu zprávu o návrhu, obsahující relevantní informace, stanoviska, a konečný návrh ministra spravedlnosti ohledně udělení milosti.

Postpenitenciární péče je upravena v zákoně o výkonu trestních sankcí, podle něhož příslušná střediska sociální práce, úřady práce, bytové, zdravotní a výchovné instituce připravují, společně s vězeňskými zařízeními, program opatření nezbytné podpory pro odsouzeného, a to nejméně tři měsíce před jeho propuštěním (§ 111). Vězeňská zařízení společný postup koordinují, připravují návrh konkrétních forem odborné pomoci, kterou bude odsouzený po propuštění potřebovat, a zasílají jej středisku sociální práce, v jehož obvodu má odsouzený trvalé či přechodné bydliště. Postpenitenciární péče často zahrnuje pomoc při hledání ubytování a zajišťování prostředků na základní živobytí, zařizování nezbytné léčby, pomoc při hledání zaměstnání, personální poradenství, i základní materiální podporu.

³⁴ Před přijetím novely trestního zákona ze dne 30. března 2004 byl brán zřetel na jediné hledisko, a tím bylo chování odsouzeného ve výkonu trestu.

10. Plány reformy

10.1 Nejvíce diskutované reformní kroky

Většina změn trestního zákona, provedených v roce 2003, byla navržena s ohledem na vstup Slovinska do Evropské unie v květnu 2004, a s ohledem na některé podepsané či již ratifikované mezinárodní úmluvy (o organizovaném zločinu, včetně obchodování s lidmi a převaděčství, o financování terorismu, o korupci, o počítačové kriminalitě, o ochraně finančních zájmů EU,³⁵ Římský statut, Směrnice 2003/6/EC o nedovoleném obchodu a manipulaci s trhem, atd.). Rovněž bylo potřeba sladit terminologii trestního zákona s novými vnitrostátními předpisy.³⁶

Uvedená novela byla přijata 30. března 2004³⁷, a zavedla několik nových skutkových podstat trestných činů („poskytnutí daru za nepřípustné ovlivňování“, „obchodování s lidmi“, „financování teroristických útoků“). Některé stávající trestné činy byly upraveny odlišně (dosavadní trestné činy „kuplířství“ a „získávání k prostituci“ byly spojeny do jedné skutkové podstaty nazvané „využívání prostitute“), v některých skutkových podstatách byla změněna terminologie v souladu s novými právními předpisy a podepsanými či ratifikovanými mezinárodními dokumenty, u řady trestných činů byl přidán znak „spáchání trestného činu zločinným spolčením“ jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, trestní sazby u některých trestných činů byly zpřísněny (pokud byl čin spáchán zločinným spolčením, u trestných činů „porušování autorského práva“, „pohlavní zneužití bezbranné osoby“, „sexuální napadení osoby mladší 15 let“, „praní špinavých peněz“, „přijímání úplatku“, „podplácení“, „nezákonná výroba a obchod se zbraněmi a výbušninami“, „neoprávněné překročení státní hranice či státního území“, atd.), některé formy trestného jednání byly rozšířeny či upraveny podrobněji (např. zneužití interních informací), naopak z trestního

³⁵ Úmluva ze dne 26. července 1995 o ochraně finančních zájmů Evropských společenství (Official Journal of the European Union C 316, 27.11.1995), stanoví v čl. 12, že k ní může přistoupit každá země, jakmile se stane členským státem. Slovinsko k Úmluvě dosud nepřistoupilo, ovšem než tak učiní, muselo provést některé změny v trestním zákoně.

³⁶ Právní teoretici řadu z navrhovaných změn odmítali, mj. proto, že podle nich byly zbytečné, nepřiměřeně represivní a příliš rozšiřující škálu trestných jednání, nebo že promítaly mezinárodní závazky do vnitrostátního práva nevhodným způsobem. Část kritiky zjevně padla na úrodnou půdu, neboť všechny navržené (a kritizované) změny nakonec schváleny nebyly. Většina z nich však do zákona prošla.

³⁷ Vyhlášeny ve SbZ SR, č. 40/2004, dne 20. dubna 2004.

zákona byl odstraněn trestný čin „zločinné spolčení za účelem páchaní trestné činnosti proti ústavnímu pořádku a bezpečnosti Slovinské republiky“, atd.

Trestní řád je často kritizován teorií i právní praxí. Vyčítá se mu absence souvislého modelu řízení. Jeho základní koncepce odděleného přípravného a soudního řízení, vytvořená v průběhu šedesátých let, je v současnosti zjevně zastaralá. Během tzv. přechodného období došlo též k významným politickým a společenským změnám – změnila se povaha orgánů činných v trestním řízení, objevily se mnohem závažnější formy trestné činnosti včetně organizovaného zločinu, a kdysi stabilní sociální systém se zúžil. Na druhou stranu je trestní řád novelizován příliš často v důsledku jinak vítaných liberálních rozhodnutí Ústavního soudu; časté dílčí novelizace však zcela rozbíjejí to, co zbylo z kdysi koherentního modelu řízení. Systém je neúčinný zejména při řešení případů závažných trestných činů. Z toho důvodu financovalo ministerstvo spravedlnosti v roce 2001 výzkumný projekt, jehož výsledkem měl být návrh nového modelu trestního řízení. Výzkum byl ukončen na konci roku 2003 a nový, mnohem více adversární model trestního řízení, je nyní předmětem diskuse.

V poslední souvislé koncepci trestního řádu (z roku 1967) byla policie *dominus litis* řízení a státní zástupce hrál v přípravném řízení relativně nevýznamnou roli. Ve stadiu vyšetřování byl rozhodujícím subjektem vyšetřující soudce. V průběhu posledních deseti let plných změn se vzájemný vztah a tedy i rovnováha mezi těmito orgány začaly měnit. Státní zástupce postupně nabyl na významu a měl by být v řízení stále aktivnější spolu s tím, jak získává nová a nová oprávnění, jež ho postupně činí vůdčí osobou řízení. S navrhovanými změnami postavení státního zástupce, který dříve vykonával většinu svých oprávnění z úřední povinnosti, se významně mění též role vyšetřujícího soudce.

Vyšetřující soudce částečně ztrácí roli vyšetřovatele a získává postavení garanta práv a svobod obviněného, neboť stále více jeho kompetencí spočívá ve vydávání příkazů např. k domovní prohlídce či odposlechu telekomunikačního provozu na návrh státního zástupce. Stává se tedy obdobou „soudce svobod“ (Justice of Freedoms). Kumulace těchto dvou funkcí je předmětem kritiky, neboť není možné, aby táž osob, která je odpovědná za vyšetřování v určitém stadiu řízení (což je projevem inkvizičního přístupu), vystupovala v tomtéž řízení jako nestranný soudce. Institut vyšetřujícího soudce je tedy jednou z vážných slabin našeho trestního řízení. Buď nemůže řádně vyšetřovat, neboť je zároveň nestranným soudcem, nebo

neplní dostatečně funkci ochránce práv a svobod občanů. Tento druhý případ je mnohem obvyklejší, neboť vyšetřující soudce může stěží vystupovat neutrálně, když bude později povinen aktivně provádět vyšetřování. Taktéž způsob uvažování vyšetřujících soudců, kteří sami sebe někdy označují za pomocnou ruku státních zástupců, je neslučitelný s rolí „čistého“ soudnictví.

Na druhou stranu dokonce i obhájci často tvrdí, že odstraněním instituce vyšetřujícího soudce by nemajetní obvinění ztratili jediný subjekt, shromažďující důkazy ve prospěch obhajoby. Lze tedy konstatovat, že jakkoliv schizofrenní je role vyšetřujícího soudce, není odpověď na otázku, zda tento institut zrušit, jednoduchá. Vyšetřující soudce do jisté míry stále reguluje možná příliš zanícenou činnost policie tím, že vyhledává a shromažďuje důkazy též ve prospěch obhajoby (zjišťování skutečného stavu věci) a navrhuje zastavení řízení v případech, kdy nejsou dostatečné důvody k trestnímu stíhání.

Rovněž řízení před soudem bude muset doznat změn, neboť dnes ve skutečnosti soudce dokazuje skutkové okolnosti sám sobě. Většinou právě on provádí důkazy navržené v obžalobě, vyslyší svědky a obžalovaného. Většinu práce tedy vykonává sám. Obhájci často dále upozorňují, že je kontraproduktivní tvrdit, že je obviněný nevinný, a současně pro případ, že shledán vinným bude, uvádět polehčující okolnosti, které by měly být při rozhodování vzaty v úvahu. Jednotné hlavní líčení, kde se zároveň řeší otázka viny i okolnosti ovlivňující přísnost trestu, je tudíž jedním z nedostatků soudního stadia. Dalším slabým místem je nemožnost soustředit se na kritická místa případu, neboť nejvýznamnější skutkové či právní otázky v řízení nevznášejí státní zástupce nebo obhájce, ale soud sám. Tudíž ani státní zástupce, ani obhájce nevědí, jakým směrem se bude soudní jednání ubírat.

10.2 Trend k ukládání trestů nespojených s odnětím svobody

Využívání alternativních trestů a opatření má vzestupnou tendenci, jak je vidět z tabulky č. 4. Zejména ukládání podmíněného trestu je stále čtenější. V roce 1975 tvořil podmíněný trest 40,8 % ze všech uložených trestních sankcí; v roce 2001 již jeho podíl činil 74 %. Nicméně soudy a státní zástupci stále nevyužívají alternativy tolik, kolik by mohli, zejména pokud jde o peněžité trest. V roce 2001 byl peněžité trest uložen z celkového počtu

7.061 odsouzených dospělých osob jako hlavní trest pouze ve 473 (6,7 %) případech, a dalším 30 osobám byl peněžitý trest uložen vedle podmíněného trestu jako trest vedlejší.

10.3 Zpřísnování postihu určitých druhů trestných činů

Se zvyšujícím se povědomím veřejnosti o násilí páchaném na ženách a dětech, a zejména díky medializaci některých konkrétních případů, se zvýšil tlak na zavedení vyšších trestů (popř. vůbec na kriminalizaci) za sexuální delikty a obecně za delikty proti ženám a dětem. Nedávná novela trestního zákona (schválená koncem března 2004) reflektuje tyto požadavky zvýšením trestních sazeb pro některé trestné činy. Zvýšeny byly trestní sazby u trestných činů „pohlavní zneužívání bezbranné osoby“, „sexuální napadení osoby mladší 15 let“, a „porušení sexuální integrity prostřednictvím zneužití postavení“.

Totéž platí u organizovaného zločinu. K řadě trestných činů byl přidán znak „spáchání trestného činu zločinným společením“ jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, a trestní sazby byly zvýšeny u trestných činů „porušování autorského práva“, „praní špinavých peněz“, „přijímání úplatku“, „podplácení“, „nezákonná výroba a obchod se zbraněmi a výbušninami“, atd. (viz výše bod 10.1).

10.4 Zvyšování podpory obětem trestných činů

Snaha zvýšit podporu obětem trestných činů existuje, ačkoliv není organizována v rámci trestní justice, ale formou nevládních organizací a společností. První telefonická SOS linka pro ženy a děti byla zřízena v roce 1989, a první ubytovna pro ženy a děti v roce 1991. Následovalo několik projektů zaměřených proti domácímu násilí, jež zvýšily povědomí veřejnosti o tomto problému. V roce 1997 byl vytvořen projekt nazvaný „Psychosociální pomoc obětem zločinu“, jehož cílem bylo poskytnout obětem komplexnější podporu. V rámci tohoto projektu bylo po celé zemi zřízeno několik Středisek pomoci obětem zločinu.

Uvedený program poskytuje celodenní služby obětem jakékoliv trestné činnosti. Služby zahrnují poradenství oběti (ve Středisku, nebo, je-li to nezbytné, i jinde), stejně jako konkrétnější praktickou pomoc (zdravotnickou, sociální, hmotnou), jež umožňuje oběti vyrovnat se se situací. Preventivní činnost spočívá v informování veřejnosti a zvyšování

obecného povědomí o násilí a o právech oběti. Služby zahrnují rovněž telefonickou poradenskou linku, poradenství a svépomocné skupiny. Podporu poskytují kvalifikovaní konzultanti, jimž někdy pomáhají dobrovolníci. Počet obětí hledajících pomoc a počet poskytnutých služeb rok od roku roste.

V několika městech po celé zemi funguje také určitý počet útulků, kde mohou oběti nalézt útočiště v naléhavých případech.

11. Statistika a výsledky výzkumu o kriminalitě a trestní justici*

Tabulka 1. Počty dospělých a mladistvých pachatelů, odsouzených ve Slovinsku v letech 1950 – 2001, přepočtené na 100.000 obyvatel

Rok	Odsouzené osoby			Počet obyvatel v tisících	Počet odsouzených osob na 100.000 obyvatel
	Dospělí	Mladiství	Celkem		
1950	8434	654	9088	1467	619
1955	16204	840	17044	1534	1111
1960	10595	495	11090	1580	702
1965	9546	866	10412	1650	631
1970	10452	972	11424	1727	661
1975	12472	831	13303	1800	739
1980	11040	856	11896	1901	626
1985	13528	1098	14626	1973	741
1990	9842	997	10839	1998	542
1991	8278	1076	9354	2002	467
1992	7618	1115	8733	1996	438
1993	6871	1095	7966	1991	400
1994	6289	1027	7316	1989	387
1995	3462	499	3961	1988	199
1996	3942	500	4442	1991	223
1997	4975	617	5592	1987	281
1998	5729	636	6365	1983	321
1999	5783	706	6489	1986	349
2000	6304	591	6895	1990	347
2001	7061	571	7632	1992	383

Zdroje:

- 1950 – 1985: Kazenska sodna statistika 1985. Zavod SRS za statistiko, Ljubljana 1988, str. 14.
- 1986 – 1991: Rezultati raziskovanj. Pravosodje 1991, str. 13.
- 1992 – 1996: Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia 1997. Statistical office of the Republic of Slovenia 1997.
- Počet obyvatel ke 30. červnu pochází ze Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia 2003. Statistical office of the Republic of Slovenia, Ljubljana 2003, str. 79.

* Tabulky laskavě poskytl Prof. Dr. Franci Brinc.

Tabulka 2. Dospělí, odsouzení ve Slovinsku v letech 1980 – 2001, podle druhu trestného činu

Trestný čin	1980	1985	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Celkem	11040	13528	9842	8278	7618	6871	6289	3462	3942	4975	5729	5783	6304	7061
Proti majetku	4082	6489	4703	3978	3805	3442	2885	1453	1493	1899	2112	2189	2449	2932
%	37,0	47,8	47,8	48,0	50,0	50,1	45,9	42,0	37,9	38,2	36,9	37,9	38,8	41,5
Proti bezpečnosti v dopravě	3225	2507	1480	1105	972	764	773	543	662	769	831	705	811	785
%	29,2	18,5	15,0	13,3	12,6	11,1	12,3	15,7	16,8	15,5	14,5	12,2	12,9	11,0
Proti životu a zdraví	1000	1176	992	988	814	705	810	405	443	616	638	655	691	736
%	9,0	8,6	10,0	12,0	10,7	10,3	12,0	11,7	11,2	12,4	11,1	11,0	11,0	10,4
Proti veřejnému pořádku a klidu	316	412	418	362	366	372	301	164	209	310	369	472	479	579
%	2,9	3,0	4,2	4,4	4,8	5,4	4,8	4,7	5,3	6,2	6,4	8,2	7,5	8,2
Jiné trestné činy	2417	2944	2249	1844	1661	1588	1216	897	1135	1381	1779	1762	1874	2029
	21,9	22,2	23,0	22,3	21,9	23,1	19,3	25,9	28,8	27,7	31,1	30,5	29,8	28,8

Zdroje:

- 1980 - 1994: Statistični letopis Republike Slovenije 1995. Statistical Office of the Republic of Slovenia, Ljubljana 1995, str. 180.

- 1995 - 2001: Crime 2001. Výsledky výzkumů (1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001). Statistical office of the Republic of Slovenia, Ljubljana 2003, str. 12

Tabulka 3. Mladiství, jimž bylo ve Slovinsku v letech 1980 – 2001 uloženo výchovné opatření nebo trest, podle druhu trestného činu (v %)

Trestný čin	1980	1985	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Celkem	856	1098	1183	997	1076	1115	1095	1027	499	500	617	636	706	591	571
Proti majetku	85,9	88,2	87,0	89,7	86,0	89,6	88,9	88,4	81,0	83,0	75,9	76,1	70,0	75,3	70,6
Proti bezpečnosti v dopravě	4,3	3,0	6,3	3,2	2,7	2,1	1,9	2,4	3,2	2,2	4,1	3,8	1,6	1,5	1,4
Proti životu a zdraví	1,6	2,3	1,9	1,6	2,5	1,7	2,7	2,5	5,8	5,2	8,4	6,9	11,2	6,8	8,2
Jiné trestné činy	8,2	6,5	4,8	5,5	8,8	6,6	6,5	6,7	10,0	9,6	11,6	13,2	17,2	16,4	19,8

Zdroje:

- 1980: Kazensko sodna statistika 1984. Rezultati raziskovanj. Zavod SR Slovenije za statistiko, Ljubljana 1986, str. 16.
- 1985 – 1989: Pravosodje 1989. Rezultati raziskovanj. Zavod SR Slovenije za statistiko, Ljubljana 1990, str. 14.
- 1990 – 1994: Pravosodje 1994. Rezultati raziskovanj. Zavod SR Slovenije za statistiko, Ljubljana 1995, str. 12.
- 1995 – 2001: Crime 2001. Výsledky výzkumů (1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001). Statistical office of the Republic of Slovenia, Ljubljana 2003, str. 13

Tabulka 4. Dospělí, odsouzení ve Slovinsku v letech 1975 – 2001, podle druhu trestní sankce

Rok	Celkem	Soudní výstraha		Peněžitý trest		Trest odnětí svobody		Podmíněný trest			
		počet	počet	%	počet	%	počet	%	počet	Trest OS	
1975	12472	303	2,4	4765	38,2	2615	21,0	5093	40,8	338	4755
1980	11040	321	2,9	2004	18,2	2004	18,2	5291	47,9	378	4918
1985	13528	269	2,0	4607	34,1	2424	17,9	6113	45,2	241	5862
1988	11986	267	2,2	4245	35,4	2148	17,9	5281	44,1	202	5079
1989	12718	172	1,6	3889	30,6	2157	17,0	6378	50,1	311	6067
1990	9842	253	2,6	2112	21,5	1637	16,6	5762	58,5	134	6128
1991	8278	195	2,4	1155	14,0	1337	16,2	5565	67,2	88	5477
1992	7618	178	2,3	-	-	-	-	-	-	-	-
1993	6871	269	3,9	779	11,3	1078	15,7	4685	68,2	243	4442
1994	6289	168	2,7	556	8,8	917	14,6	4614	73,4	183	4431
1995	3462	140	4,0	329	9,5	550	15,9	2409	69,6	11	2398
1996	3942	139	3,5	308	7,8	601	15,2	2843	72,1	31	2812
1997	4957	143	2,9	427	8,6	630	12,7	3923	78,9	40	3683
1998	5729	132	1,8	382	6,7	842	14,7	4321	75,4	40	4281
1999	5783	97	1,7	386	6,7	978	16,9	4344	75,1	43	4301
2000	6304	120	1,9	346	5,5	1099	17,4	4693	74,1	38	4655
2001	7061	100	1,4	473	6,7	1197	16,9	5225	74,0	30	5195

Zdroje:

- 1975: Statistički godišnjak Jugoslavije 1977. Savezni zavod za statistiko, Beograd.
- 1985 – 1989: Kazensko sodna statistika (1985, 1986, 1987, 1988, 1989). Zavod SRS za statistiko, Ljubljana.
- 1990 – 1991: Privosodje (1990, 1991). Rezultati raziskovanj. Zavod SRS za statistiko, Ljubljana.
- 1992: Údaje k podmíněnému trestu nejsou dostupné z důvodu technické chyby ve formuláři SK-2.
- 1993 – 1995: Privosodje (1993, 1994, 1995). rezultati raziskovanj. Zavod RS za statistiko, Ljubljana.
- 1996 – 2001: Kriminaliteta (1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001). Rezultati raziskovanj. Statistični urad RS, Ljubljana.

Tabulka 5. Mladiství, jimž bylo v letech 1980 – 2000 uloženo výchovné opatření nebo trest, podle druhu opatření nebo trestu

Rok	Celkem	Důtka (%)	Pokyny a zákazy* (%)	Dohled orgánem sociální péče (%)	Umístění do zařízení pro mladistvé (%)	Trest odnětí svobody v zařízení pro mladistvé (%)	Peněžitý trest* (%)
1980	856	36,4	-	39,5	13,8	1,1	-
1985	1098	48,6	-	33,1	7,9	1,0	-
1990	997	58,3	-	28,8	6,1	0,3	-
1995	499	58,1	2,8	29,3	8,2	1,4	0,2
1996	500	53,4	9,6	29,8	5,6	0,6	1,0
1997	617	42,8	16,2	33,5	5,8	0,2	1,5
1998	636	35,2	15,4	39,5	7,9	0,1	1,9
1999	706	33,6	18,4	40,4	5,1	0,5	1,8
2000	591	29,5	22,7	40,8	4,6	1,5	0,8

* Zavedeny trestním zákonem od roku 1995.

Zdroje:

- Statistical Office of the Republic of Slovenia, 2001.

Tabulka 6. Kriminalita ve Slovinské republice (podle údajů policie) v letech 1986 – 2002*

Rok	Počet trestných činů	Počet obyvatel ke 30. 6. (v tisících)	Počet trestných činů na 100.000 obyvatel
1986	38118	1981	1924
1987	35421	1989	1781
1988	38735	2000	1937
1989	39967	1999	1999
1990	38353	1998	1919
1991	42250	2002	2115
1992	54085	1996	2709
1993	44278	1991	2224
1994	43635	1989	2194
1995	38178	1998	1910
1996	36578	1991	1838
1997	37173	1987	1871
1998	55473	1983	2797
1999	61693	1986	3106
2000	67617	1990	3398
2001	74795	1992	3755
2002	77218	1996	3869

* Nejsou zahrnuty trestné činy proti bezpečnosti v dopravě.

Zdroje:

- 1980 – 1984: Statistični podatki o kriminaliteti v letu 1984, Republiški sekretariat za notranje zadeve. Uprava za informatiko. Ljubljana 1985, str. 1.
- 1985 – 1987: Statistični podatki o kriminaliteti v letu 1989. Republiški sekretariat za notranje zadeve. Uprava za informatiko. Ljubljana 1990, str. 1.
- 1988 – 1990: Statistični letopis ONZ 1995. Ministrstvo za notranje zadeve RS. Ljubljana 1996, str. 47.
- 1991 – 1997: Statistični letopis MZ 1995. Ministrstvo za notranje zadeve RS. Ljubljana 1999, str. 59.
- 1998 – 2002: Kriminaliteta i kriminalistično delo v letu 2002. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana 54/2003/2, str. 115 – 124, podatek str. 118.
- Počet obyvatel: 1986 – 1997: Statistični letopis Republike Slovenije 2003. Statistični urad Republike Slovenije. Ljubljana 2003, str. 79.

Tabulka 7. Počty dospělých a mladistvých odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody na 100.000 obyvatel v letech 1980 – 2002

Rok	Počet dospělých a mladistvých odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody	Počet obyvatel v tisících (ke 30. 6.)	Počet odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody na 100.000 obyvatel
1980	1875	1901	98,6
1981	1650	1917	86,1
1982	1737	1925	90,2
1983	1887	1933	97,6
1984	1986	1943	102,2
1985	1787	1973	90,6
1986	1774	1981	89,6
1987	1569	1989	78,9
1988	1498	2000	74,9
1989	1428	1999	71,4
1990	1127	1998	56,4
1991	1060	2002	52,9
1992	1031	1996	51,7
1993	1027	1991	51,6
1994	949	1989	47,7
1995	543	1998	27,3
1996	510	1991	25,6
1997	578	1987	29,1
1998	694	1983	35,0
1999	855	1986	43,1
2000	980	1990	49,2
2001	1023	1992	51,4
2002	996	1996	49,9

Zdroje:

- 1980 – 1994: Poročila zavodov za prestajanje kazni zapora. Arhiv Franc Brinc.
- 1995 – 2002: Letno poročilo (1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002). Ministrstvo za pravosodje RS. Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij, Ljubljana.
- Počet obyvatel ke dni 30. 6.: 1980 – 2002: Statistični letopis Republike Slovenije 2003. Statistični urad Republike Ljubljana 2003, str. 79.

Tabulka 8. Celková kapacita a obsazenost věznic k určitému dni v letech 1968 – 2002 (osoby ve výkonu vazby, odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody za trestné činy a za správní delikty)

Datum	Kapacita věznic	Počet osob ve věznicích	%
1. ledna 1968	2184	1512	69,2
1. srpna 1988	2616	1331	50,9
1. prosince 1992	2257	886	39,3
15. listopadu 1994	1796	844	47,0
1. října 1995	1555	652	41,9
31. prosince 1997	993	733	73,8
31. prosince 1998	927	823	88,8
31. prosince 1999	988	924	93,5
31. prosince 2000	988	1128	114,2
31. prosince 2001	1072	1203	112,2
31. prosince 2002	1058	1147	108,5

Zdroje:

- 1988 – 1995: Poročila kazenskih zavodov. Arhiv Franc Brinc.
- 1997 – 2002: Letno poročilo (1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002). Ministrstvo za pravosodje RS. Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij, Ljubljana.

Tabulka 9. Počty dospělých ve výkonu trestu odnětí svobody za trestné činy a za správní delikty ve Slovinsku v letech 1975 – 2002, v přepočtu na 100.000 obyvatel

Rok	Osoby ve výkonu trestu odnětí svobody			Počet obyvatel v tisících	Odsouzení ve vězeňských zařízeních na 100.000 obyvatel	
	odsouzené za trestné činy	odsouzené za správní delikty	celkem		za trestné činy	za trestné činy i správní delikty
1975	1478	152	1630	1800	82,1	90,6
1980	957	93	1050	1901	50,3	55,2
1985	867	93	960	1973	43,9	48,7
1990	595	65	660	1998	29,8	33,0
1995	545	14	559	1988	27,5	25,2
1996	425	16	441	1991	21,4	22,2
1997	439	23	462	1987	22,1	23,3
1998	478	23	501	1983	24,1	25,3
1999	579	20	599	1986	29,2	30,2
2000	658	45	703	1990	33,1	35,3
2001	738	45	783	1992	37,1	39,3
2002	709	46	755	1996	35,5	37,8

Zdroje:

- 1973 – 1994: Statistični podatki Republiškega sekretariata za pravosodje in upravo SR Slovenije.

- 1995 – 2002: Letno poročilo (1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002). Ministrstvo za pravosodje RS. Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij, Ljubljana.

- Počet obyvatel ke dni 30. 6.: Statistični letopis RS 1998. Statistični urad RS. Ljubljana 1998, str. 87.

12. Bibliografie

- Bavcon, L., Šelih, A., Filipčič, K., Jakulin, V., Korošec, D.: *Kazensko pravo, splošni del (Trestni právo, obecná část)*. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2003.
- Carli, A., Wohinz, M.: *Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij s komentarjem in podzakonskimi akti*. Bonex, Ljubljana 2001.
- Dolenc, M., Maklecov, A.: *Sistem celokupnega kazenskega prava kraljevine Jugoslavije*. Tiskovna zadruga, Ljubljana 1934.
- Križnik, I.: „Slovenia“. In: van Kalmthout, A. M., Roberts, J., Vinding, S. (eds.): *Probation and Probation Services in the EU accession countries*. Wolf Legal Publishers, Nijmegen 2003, str. 287 – 320.
- Orel, D.: „Predstavitev programa psihosocialne pomoči žrtvam kaznivih dejanj“. In: *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*. Ljubljana 2001, Sv. 52 , č. 3.
- Šelih, A., Filipčič, K.: „Slowenien“. In: Albrecht, H.-J., Kilchling, M. (eds.): *Jugendstrafrecht in Europa (Kriminologische Forschungsberichte, Bd. 100)*. Freiburg 2002, i.Br.: Edition iuscrim, Max-Planck Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, str. 395 – 413.
- Walmsley, R.: *Further developments in the prison systems of Central and Eastern Europe. Achievements, problems and objectives*. HEUNI, Helsinki 2003.

Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe : SLOVINSKO

Autoři: Katja G. Šugman
Matjaž Jager
Nina Peršak
Katja Filipčič

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Určeno: Pro odbornou veřejnost

Tiskárna: Vydavatelství KUFR
František Kurzweil
Naskové 3
Praha 5

Dáno do tisku: leden 2005

Vydání: první

Náklad: 150 výtisků

ISBN 80-7338-037-4